

Z NAŠÍ ČINNOSTI

Zpráva o činnosti Společnosti česko-arabské a Společnosti přátel Afriky za období leden až duben 2003	3
Zpráva o činnosti pobočky Společnosti přátel Afriky v Olomouci	6
Prohlášení Společnosti česko-arabské k napadení Iráku	7
Dopis předsedy Sdružení a pobočky SČA v Plzni předsedovi Sdružení občanů arabských zemí	8

STÁTNÍ SVÁTKY A VÝZNAMNÁ VÝROČÍ

Blahopřejeme spřáteleným zemím	9
Narodil se následník marockého trůnu	9

STUDIE A DOKUMENTY

Jaroslav Bureš: Vliv kulturně historických aspektů na formu a obsah česko-arabské komunikace v současné době	10
Vladimír Klíma: Proč si naše Společnost připomněla 40. výročí OAJ? . . .	13
Andreas Nicklisch: „Koalice poslušných“ nebo „koalice přesvědčených“? .	14

KULTURA

Luboš Kropáček: Svět knihy a dialog mezi kontinenty	16
Slovo velvyslance Jemenské republiky na autogramiádě knihy Jaromíra Hajského Příběh básníka ze země královny Bilkís	17
Josef Poláček: Muhammad aš-Šarafí – básník ze země královny Bilkís . . .	18
Muhammad aš-Šarafí: Miluji tě	19
Miroslav Houska: Památky a válka. Chronologie osudu památek v Iráku .	20
Alois Wokoun: Také Uche Okeke sedmdesátníkem	25
Ivan Mrázek: Pěstní klíný	26

INFORMACE A ZAJÍMAVOSTI

K významnému životnímu jubileu prof. MUDr. Vladimíra Šerého, DrSc., čestného předsedy SPA	28
Prof. PhDr. Jaroslav Oliverius, CSc. slaví významné životní jubileum . . .	28
Iveta Chmielová Dalajková: Nejbližší kontinent a jeho škola	29
Jiří Zlámal: K nedožitému 75. výročí narození ing. Josefa Vágnera, CSc. .	31
Prof. Jiří Šimek – in memoriam	32

CO SI PŘEČÍST

Vladimír Klíma: Ghana	33
Luboš Kropáček: Islám a Západ, historická paměť a současná krize	34
Břetislav Vachala: Egypt	35
Jaromír Hajský: Svátek na zemi – moderní libyjské povídky	35

ZVEME VÁS

Dny orientu v Náprstkově muzeu	36
Lovecká Safari v Africe	37
Výstava ke 135. výročí narození prof. Aloise Musila	37
Výstava obrazů Vladimíra Pechara s egyptskou tematikou	37

Zpráva o činnosti Společnosti česko-arabské a Společnosti přátel Afriky

za období leden až duben 2003

K nejdůležitějším akcím v tomto období patřily bezesporu valné hromady. Valná hromada Společnosti přátel Afriky se konala 28. ledna a Společnosti česko-arabské 29. ledna 2003. Obě zhodnotily činnost za rok 2002 a schválily projekty na rok 2003. Valné hromady SČA se již tradičně zúčastnili zástupci arabského diplomatického sboru. Obou valných hromad se zúčastnili představitelé Ministerstva zahraničních věcí. Zprávy ukázaly, že obě Společnosti přes velmi snížený příspěvek MZV byly schopny pokračovat ve své činnosti a dosáhly velmi dobrých výsledků. Byla vyzdvížena spolupráce se zastupitelskými úřady, Náprstkovým muzeem, Moravským zemským muzeem, regionálními muzei a řadou nevládních institucí. Velmi podnětný návrh vznesl za Radu velvyslanců arabských zemí vedoucí marocké diplomatické mise – uspořádat Dny česko-arabského přátelství za široké účasti veřejnosti. Tento návrh zapadá do kontextu dlouhodobé strategie Společnosti – neorientovat svoji činnost pouze na své členy a příznivce, ale na nejširší českou veřejnost a osobnosti politického a kulturního života. Dokumenty z valných hromad jsme uveřejnili v Bulletinu č. 1/2003. Společnost česko-arabská se zavázala, že bude pokračovat v úsilí o vytváření protiváhy leckdy neobjektivnímu a často pokřivenému obrazu arabského světa, jenž je vytvářen některými médii.

I přes určitý útlum činnosti, který byl zaviněn válkou v Iráku, jsme začali naplňovat usnesení valných hromad. Využívali jsme též pozvání jiných institucí. Dne 4. února jsme se zúčastnili semináře *Irák na pokraji války*, který uspořádala Asociace pro mezinárodní otázky.

Přítomen byl první náměstek ministra zahraničních věcí dr. Jan Kohout, ředitelka odboru Blízkého východu a severní Afriky dr. Eva Filipiová-Drábková, politolog dr. Petr Pospíchal a další. Velmi bohatá diskuse ukázala na velkou rozdílnost názorů na tento ožehavý problém.

5. února jsme se zúčastnili v Ústavu mezinárodních vztahů diskuse na téma *Komunikace mezi arabským světem a Evropou*. Zasedání zahájil ředitel ÚMV PhDr. Jiří Šedivý. Přítomni byli zástupci Rady arabských velvyslanců, významní arabisté a orientalisté, novináři a řada dalších odborníků. Z představitelů našich Společností vystoupili se zásadními příspěvky PhDr. Jaroslav Bureš a profesor Luboš Kropáček, který zakončil svůj příspěvek velmi dobrou myšlenkou, jejíž realizaci si přejeme již mnoho let: „Bylo by krásné a prospěšné, kdyby v Praze vzniklo arabské kulturní centrum, skromnější obdoba Institutu arabského světa v Paříži: s knihovnou, knihkupectvím, mediátekou, přednáškovým kinosálem, výstavní síní a kavárnou vybavenou mj. významnými arabskými periodiky. Je to dnes jistě představa značně náročná a nákladná. Lze však počítat s tím, že Praha zůstane i v rámci Evropské unie významným středoevropským širším regionálním centrem a institut by mohl působit i v širším regionálním měřítku.“ Děkujeme profesoru Kropáčkovi za to, že oživil myšlenku, která zazněla na naší valné hromadě téměř před deseti lety. Snad nad ní budou uvažovat i naši arabští přátelé, bez kterých se asi nedá uskutečnit.

4. února se konala v Náprstkově muzeu vernisáž výstavy fotografií T. Svobody *Lidé ze Sahary*, na které se podílela i Společnost

česko-arabská. Úvodní slovo přednesl chargé d'affaires Alžírsko pan Abdul Hamid Rahmání. Jeho vystoupení jsme otiskli v minulém čísle. Výstava měla pěkný ohlas a věříme, že ji zhlédnou i občané v dalších částech republiky. O tom, že okresní muzea mají o výstavy podobného charakteru zájem, svědčí výstava dr. Černého a kolektivu *Lidé z pohorí Mandara* instalovaná v Břeclavi. Její vernisáže se v březnu účastnila místopředsedkyně ing. Hrušková. V červnu putuje tato výstava do Hodonína.

V únoru, březnu a dubnu se představitelé Společnosti zúčastnili recepce, které ke státním svátkům uspořádali velvyslanci Kuvajtu, Ghany a Jihoafrické republiky.

25. března uspořádala Společnost česko-arabská a Sdružení přátel Jemenu spolu s Centrem Al Jawahiri autogramiádu knížky Jaromíra Hajského s ilustracemi Josky Skalníka – *Příběh básníka ze země královny Bílkíz*. Přítomni byli zástupci arabských diplomatických misí a další významní hosté. Kulturní večer zahájil ředitel Centra Al Jawahiri dr. Rawa Jassani. Po něm vystoupil velvyslanec Jemenské republiky v Praze J. E. Sálem Jahjá al Cháridža. Ve svém projevu zdůraznil nezastupitelnou roli kultury jako mostu pro vzájemné pochopení národů. Jeho vystoupení si můžete přečíst v tomto čísle Bulletinu. Také předseda SČA ing. Regner ve svém vystoupení vyzval k úsilí o sblížení národů. První část uzavřel autor knížky ing. Jaromír Hajský. Poté proběhla autogramiáda, na níž předložili knížku k podpisu i významné osobnosti, jako je profesor Oliverius, profesor Erazim Kohák, předseda Obce spisovatelů Ivan Binar a další hosté. Bylo škoda, že se nemohl zúčastnit vzhledem k válečné situaci hrdina knížky, významný arabský a jemenský básník Muhammad aš-Šarafi. Věříme, že se jeho návštěva u nás uskuteční ještě v tomto roce.

Dne 18. března uspořádal Libanonský klub v Praze ve spolupráci s velvyslanectvím Libanonu vernisáž výstavy fotografa Chálila Ba'lbakího. Výstava se konala v rámci frankofonního dne v Praze. Je nám líto, že nás Libanonský klub dříve neupozornil na tuto kulturní akci. Stejně tak jsme přišli o pozoruhodný koncert marocké hudby, na němž vystoupil v Maroku velmi známý umělec Sa id Šalbán.

Mnozí z nás jsme přišli i o výstavu belgické fotografky Marie-Francoise Plissart *Kinshasa, žít a sít*. I když říkáme, že máme dobrou spolupráci s arabskými a africkými zastupitelskými úřady a Kluby, tyto akce ukazují, že musíme pro vzájemnou informovanost ještě hodně udělat; především Sdružení přátel jednotlivých zemí. Jak ukázalo vystoupení právě marockého velvyslance na valné hromadě – pochopení i snaha u velvyslanectví se najde.

Prohlášení předsednictva SČA k válce v Iráku, které uveřejňujeme na jiném místě v tomto Bulletinu, i účast řady z nás na protestních shromážděních dokazují, že jsme se nemohli smířit s tím, jaká lidská neštěstí, oběti na životech, hmotné ztráty a zejména též ztráty na kulturním dědictví tato válka přináší.

Předsednictvo Společnosti přátel Afriky věnovalo v tomto období pozornost přípravě Mezinárodního knižního veletrhu *Svět knihy 2003*, který byl věnován v tomto roce Africe. Již v Bulletinu č. 4/2002 jsme Vás informovali o jeho konání i o programu. V prvním čísle tohoto roku jste obdrželi upřesněný program. Na veletrh přijelo téměř 500 nakladatelství a vydavatelství z 27 zemí a nebylo v silách návštěvníků zhlédnout tisíce titulů známých i neznámých spisovatelů. Nechyběly ani publikace členů obou našich Společností. Svě knihy představili známí čeští egyptologové – prof. Verner, doc. Vachala, dr. Ondráš, dále arabisté a afrikanisté prof. Kropáček, dr. Klíma, dr. Mrázek, Ing. Hajský, Mgr. Wokoun, dr. Jiroušková a další.

Cenné byly doprovodné akce – diskuse, čtení autorů, autogramiády, na kterých se opět podíleli naši členové – prof. Šerý, prof. Kropáček, doc. Kandert, dr. Klíma, Mgr. Wokoun, dr. Mrázek, Ing. Hajský a dr. Jiroušková. Společnosti měly k dispozici panel, kde jsme vystavili Bulletinu a sborníky. Tiskoviny jsme ve vitríně doplnili ukázkami afrického lidového umění, fotografiemi z činnosti a obrázky akademického sochaře Jiřího Černocha a Vladimíra Pechara. Nechyběly ani ukázky tvorby dětí ze soutěže *Afrika očima dětí*. Hodnocení celého veletrhu jistě náleží povolanějším lidem. Přesto si dovoluji tvrdit, že to byla velmi úspěšná akce, která má ohlas i ve světovém měřítku. Jistě by nás všechny, kteří máme rádi

tento zajímavý kontinent, potěšilo, kdyby veletrh přispěl i k většímu zájmu našich nakladatelů o vydávání afrických a arabských titulů. Setkali jsme se na veletrhu s mnoha africkými a arabskými spisovateli. Byli jsme potěšeni, že laureátem Nomovy ceny za nejlepší knihu afrického kontinentu se stal právě egyptský spisovatel dr. Hamdi Sakkuta za knihu: *Arabský román, bibliografie a kritický úvod*. Pan dr. Sakkuta přednesl při obdržení ceny zajímavý projev na téma *Současný Egypt: aspekty arabské a africké kultury*. Při seznámení se s ním jsem požádala o souhlas s uveřejněním v našem Bulletinu. O něm i o jeho vystoupení proto více až v Bulletinu č. 3.

Předsednictvo SPA věnovalo též zvýšenou pozornost připravovaným akcím k Mezinárodnímu dni Afriky. Především pak semináři, který pořádáme společně s Ústavem mezinárodních vztahů a Radou arabských a afrických velvyslanců dne 23. května. Na semináři přednesou příspěvky naši členové – prof. Kropáček, doc. Libický, dr. Klíma, dr. Gedlu, Mgr. Jelínek a dr. Kumsa. Zajímavé příspěvky se pokusíme publikovat v Bulletinu a možná, že se najdou prostředky i na vydání sborníku.

Aktivní byla v tomto období i některá naše Sdružení. Sdružení přátel Etiopie pokračuje v tradičních schůzkách s Etiopany, Sdružení pro země východní Afriky uspořádalo zdařilou přednášku o Ugandě a pozadu nezůstala ani ekologická sekce. Doufáme, že i ostatní Sdružení zvýší svoji aktivitu. K Mezinárodnímu dni Afriky proběhne řada akcí i v našich pobočkách – v Olomouci, Brně a Plzni. Především to bude výtvarná a literární soutěž *Afrika očima dětí*, a to nejen v Praze, ale též v ZOO v Plzni a Brně. O své činnosti nás informuje v tomto čísle Bulletinu olomoucká pobočka. Ze zprávy brněnské pobočky uvádím tyto informace. Pobočka se schází každé dva měsíce. Již 11. dubna uspořádala Den Afriky v Budišově. Byla to propagačně výchovná akce spojená se soutěží. Přítomni byli i tři

afričtí studenti. Podobnou akci budou konat také v Prostějově. Uspořádali též dvě přednášky s africkou tematikou, na nichž vystoupili dr. Mrázek a dr. Klapetko. V plánu mají večer africké kuchyně. Naši Společnost úspěšně prezentují i v regionálních médiích.

V Plzni proběhne v ZOO soutěž dětí k Mezinárodnímu dni Afriky. Na 30. květen připravuje plzeňská pobočka spolu s Klubem občanů z arabských zemí kulturní večer. O akcích k Mezinárodnímu dni Afriky Vás budeme informovat příště. Plzeňští členové by neměli zapomenout navštívit výstavu fotografií z cest Hanzelky a Zikmunda, jejíž vernisáž se konala dne 27. dubna za přítomnosti ing. Zikmunda, který je plzeňským rodákem. Vernisáže v židovské synagoze se zúčastnila ing. Hrušková a prof. Slípka, předseda plzeňské pobočky SČA.

Obě předsednictva zasedala v tomto období 3x. Mimořádnou pozornost věnovala vyúčtování dotace r. 2002 a přípravě projektů na r. 2004. Všechny požadované dokumenty byly v termínu dodány Ministerstvu zahraničních věcí. Při této příležitosti bychom chtěli ministerstvu poděkovat za poukázání příspěvku na rok 2003, který jsme obdrželi v závěru měsíce dubna a jenž nám umožňuje naši činnost rozvinout naplno.

Na závěr mi dovoluji poděkovat těm z Vás, kteří jste reagovali na můj dopis a buď zaplatili členský příspěvek, nebo zrušili své členství. Věřím, že se dočkám odpovědi i od těch ostatních. Již několikrát jsme Vám sdělovali číslo našeho účtu a nebo radili, že je možno posílat příspěvek i v obálce obyčejnou poštou, abychom ušetřili vysoké poplatky. Sdělujte nám též změny adres.

Protože toto číslo Bulletinu obdržíte nejspíše začátkem června a mnozí již nastoupíte dovolenou – přeji Vám jménem obou Společností její pěkné prožití.

Marie Hrušková

1. místopředsdkyně obou Společností

Zpráva o činnosti pobočky Společnosti přátel Afriky v Olomouci

Olomoucká pobočka Společnosti přátel Afriky pokračuje také v roce 2003 v tradičních neformálních setkáních („neformálech“) v přednáškové místnosti v rekonstruovaném historickém domě na Dolním náměstí. Setkání probíhají pravidelně – vždy každé druhé úterý v měsíci – a členové SPA na nich hovoří především o svých cestovatelských aktivitách, ale zvou na ně i zajímavé hosty: v loňském roce tu například hovořil o své ghanské diplomatické misi PhDr. Vladimír Klíma, o veterinární péči o africké živočichy mluvila MVDr. Lenka Chrastinová, Čechougandan Jan Basheisha Mwesigwa zase představil zemi svých předků a hovořil o adopci ugandských dětí „na dálku“. Řada „neformálů“ je zasvěcena africké hudbě: průřez africkými hudebními kulturami učinil v roce 2001 místopředseda pobočky magistr Zdeněk Kotulák, o česko-afrických hudebních projektech hovořila členka SPA Mgr. Petra Kocourková, připravujeme setkání s hudbou Zimbabwe (i s možností zaimprovizovat si na autentických hudebních nástrojích z této africké země), máme rovněž přichystánu řadu „live“ audio a videomateriálů z hudby země, která na současné africké hudební scéně hraje snad nejdůležitější roli – západoafrické republiky Mali.

V letních měsících se Olomouc věnuje především cestovatelským aktivitám: v roce 2002 navštívili olomoučtí členové, kterých je přibližně dvacet, celkem jedenáct afrických zemí: Botswanu, Jihoafrickou republiku, Lesotho, Kamerun, Keňu, Mosambik, Rwandu, Svazijsko, Ugandu, Zambii a Zimbabwe. Není bez zajímavosti, že člen olomoucké SPA Ing. Josef Dvořák, protagonista naší expedice FROM CAPE TOWN TO HARARE 2002, nechal vyrobit speciální expediční trička s logem expedice, ale i s logy Společnosti přátel Afriky a Společnosti česko-arabské: jedno z nich jsme osobně předali na české ambasádě v Harare velvyslanci

České republiky v Zimbabwe, panu Mgr. Jaroslavu Olšovi.

Už v lednu letošního roku navštívil olomoucký člen, MUDr. Jaroslav Bačovský, opět Jihoafrickou republiku a Mosambik, na letošní červen se plánuje expedice do Ugandy a další cestovatelská překvapení na sebe nenechají dlouho čekat.

Pokračuje spolupráce s olomouckou zoologickou zahradou: již deseti let se letos „dožije“ naše sponzorování severoafrické antilopy adaxe nubijského. V roce 2001 uspořádala pobočka křtiny dvou antilop tohoto druhu, v srpnu 2002 zase pokrtil jednoho z přímořců jihoafrických velvyslanec Jižní Afriky v ČR, dr. Noel Noa Lehoko, který je absolventem lékařské fakulty olomoucké univerzity a s nímž spolupracujeme už od jeho nástupu do diplomatické funkce v prosinci 2000. V říjnu 2002 jsme se tradičně zúčastnili „sponzoriády“, každoročního slavnostního setkání sponzorů ZOO Olomouc, 27. prosince 2002 jsme již potřetí uspořádali naši silvestrovskou oslavu ve slavnostně nasvícené zoologické zahradě, s přípitkem u pavilonu afrických gepardů. Další slavnostní přípitek jihoafrickými víny a dosud k nám nedováženým líkěrem Cape Velvet se uskutečnil při příležitosti únorového neformálního setkání, kdy jsme navíc slavili naše narozeniny: olomoučtí přátelé Afriky existují jako kompaktní skupina již 16 let – v únoru 1987 tu dal dohromady skupinku nadšenců před čtyřmi lety zesnulý RNDr. Miloslav Budík.

O programu neformálních setkání jsme Vás informovali v minulém čísle.

V úterý 8. dubna 2003 se uskutečnila přednáška MUDr. Vladimíra Jordy na téma *Pěšky do Zimbabwe*. Účastník expedice From Cape Town to Harare a člen olomoucké pobočky poutavě vyprávěl o putování členů expedice v roce 2002 z campu v jihoafrickém městě Messina do Zimbabwe. Zbavení všech nepotřebností, s batohy na zádech, spacáky a zá-

sobami potravin přešli pěšky železniční most přes řeku Limpopo a dorazili do města Beitbridge v Zimbabwe. Se Zimbabwskými vily v pasech, ale bez dopravních prostředků, bez zajištění noclehů se expedice dostala do

jedné z nejnádhernejších oblastí. O tom, jaké je skutečné bohatství zemí hovořil V. Jorda.

Vladimír Jorda
Společnost přátel Afriky, Olomouc

Prohlášení Společnosti česko-arabské k napadení Iráku

Společnost česko-arabská vyzývá k ukončení válečných operací.

Společnost vyzývá k mírovému urovnání konfliktu v rámci Charty OSN, kterou považuje za základ stability mezinárodních vztahů, a na základě schválených rezolucí Rady bezpečnosti OSN. Vyzývá k respektování Charty lidských práv a dodržování ženevské konvence o ochraně civilistů během války. Právo na život člověka je v každém ozbrojeném konfliktu bezohledně pošlapáváno. Probíhající válka denně zabíjí další a další nevinné lidi, zejména děti, nejtragičtější oběti konfliktu.

Společnost vyzývá k ukončení těžkého bombardování a bojů na území suverénního státu Irák, které je kolébkou našich civilizací. V Iráku se nachází archeologické dědictví všeho lidstva, množství odhalených i dosud nepoznaných kulturních památek, které bombardování, válečné operace i poválečný chaos nenávratně zničí.

Společnost vyzývá k urychlenému poskytnutí humanitární pomoci obyvatelům Iráku pod dohledem či organizovanou OSN, popř. Mezinárodním červeným křížem. Společnost se obává o osudy našich přátel či příbuzných. Členové naší Společnosti – arabisté, historici, lékaři a další odborníci z různých oblastí i různých národností, kteří v arabských zemích, včetně Iráku, působili, přednášeli na školách nebo se podíleli na výstavbě mnoha rozvojových projektů, nebo se zde narodili – s krajním neklidem sledují válečná zpravodajství.

Každý v okruhu svého působení či ve sdělovacích prostředcích odsuzuje použití války jako prostředku řešení mezinárodních sporů a vyzývá k mírovému řešení.

Společnost vyzývá k zastavení zabíjení a ničení v této nelegitimní válce, k zahájení akcí na odvrácení humanitární, ekologické a kulturní katastrofy.

Společnost česko-arabská vyjadřuje svou plnou podporu respektování svrchovanosti a územní celistvosti Iráku a práva iráckého lidu určit si svobodně, bez vnějšího zasahování, své státoprávní uspořádání a reprezentaci.

předseda Společnosti česko-arabské
Ing. Josef Regner

předseda Sdružení přátel Iráku
Společnosti česko-arabské
prof. MUDr. RNDr. Jaroslav Slípka, DrSc.

Adresy, na které bylo prohlášení odesláno elektronickou cestou:

- Vláda České republiky
- Ministerstvo zahraničních věcí ČR
- Kancelář prezidenta republiky
- Předseda Senátu Parlamentu ČR
- Předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR
- Předsedové poslaneckých klubů Poslanecké sněmovny ČR
- Ředitelka sekretariátu Rady vlády pro nestátní neziskové organizace
- Kancelář Světové zdravotnické organizace
- Informační centrum OSN v Praze
- Česká komise pro UNESCO
- Český výbor pro UNICEF
- Program OSN pro životní prostředí
- Rozvojový program OSN
- Pražský model OSN
- České sdružení pro Spojené národy
- ČTK

- České noviny
- Mladá Fronta Dnes
- Lidové noviny

- Právo
- Hospodářské noviny
- Haló noviny

Dopis předsedy Sdružení a pobočky SČA v Plzni předsedovi Sdružení občanů arabských zemí

Pan MUDr. Mohammed Hassan,
předseda Sdružení občanů z arabských zemí
v Plzni

V Plzni, dne 4. 4. 03

Vážení arabští přátelé,

v době, kdy se nejen u nás, ale v celém světě šíří vlna protestů proti válce v Iráku, nemůžeme mlčet zvláště my, členové Sdružení přátel Iráku při Česko-arabské společnosti.

Celá naše republika, která byla ve 2. světové válce první napadenou zemí a prožila v této válce nesmírná utrpení, bytostně odmítá každou válku, která přináší vždy utrpení nejen na frontě, ale zvláště bezbrannému civilnímu obyvatelstvu. Proto souhlasíme s rozhodnutím naší vlády a zastupitelů nezapojit se do koalic válčících států a vítáme také jejich rozhodnutí účastnit se humanitárních akcí a vedle protichemických útvarů vytvořit a vyslat do zmítané oblasti nemocnici, která by pomohla zmírnit bolesti trpícího lidu.

Jako přátelé iráckého lidu vidíme v těchto akcích pokračování dlouhých tradic české pomoci Iráku v oblasti zdravotnictví. Více než kdy jindy si při pohledu na smutné snímky z plných bagdáských nemocnic uvědomujeme, že to byla česká lékařka MUDr. Vlasta Kálalová-DiLottiová, která z podnětu našeho prvního prezidenta Masaryka pracovala v Bagdádu ve dvacátých letech minulého století a založila

v tomto městě československou nemocnici, která dlouho navracela zdraví hlavně iráckým ženám. Byla to ona, která stála u zrodu iráckého zdravotnického školství a u vzniku lékařské fakulty v Bagdádu. Měla své pokračovatele, kteří učili irácké studenty lékařské vědě a umění na lékařských fakultách nejen v Bagdádu, Mosulu, Sulejmánii a Basfe, ale řadu z nich i na fakultách u nás. Tváře některých iráckých lékařů, skloněných nad svými pacienty, jak je vidíme na dnešních obrazovkách, nám nejsou neznámé. S úzkostí také pozorujeme, zda ještě svítí okna velké nemocnice bagdáského „města zdraví“, kde řada z nás spolu s iráckými kolegy pracovala.

Vážení přátelé, chtěli bychom Vás ubezpečit, že jsme v těchto dnech v našich myšlenkách a srdcích s Vámi, sdílíme Vaše obavy o osudy Vašich rodin a našich společných přátel v Iráku. Jsme také hrdi na to, že naše malá země může přispět alespoň trochou humanitární pomoci ke zmírnění utrpení lidí země, která byla kolébkou civilizace a která se nesmí stát jejím hrobem.

Nejkrásnějším pozdravem na světě
„Mír s Vámi“ Vás zdraví Váš

prof. MUDr. RNDr. Jaroslav Slípka, DrSc.
předseda Sdružení přátel Iráku
Společnosti česko-arabské

STÁTNÍ SVÁTKY A VÝZNAMNÁ VÝROČÍ

Blahopřejeme spřáteleným zemím

Společnost česko-arabská a Společnost přátel Afriky blahopřejí spřáteleným zemím k jejich státním svátkům a významným dnům.

- **Libyi**, která oslaví Den revoluce 1. září z roku 1969.
- **Somálsku** k výročí Vyhlášení republiky 26. června, resp. 1. července 1960.
- **Burundi** ke Dni nezávislosti získané 1. července 1962.
- **Rwandě** k oslavám Dne nezávislosti získané rovněž 1. července 1962.
- **Egyptu**, který oslaví 23. července státní svátek – Den revoluce z roku 1952.
- **Maroku** k výročí nástupu krále Muhammada VI. na trůn dne 30. července 1999.
- **Beninu** k oslavám státního svátku připomínajícího získání nezávislosti na Francii 1. srpna 1960.
- **Burkině Faso** k výročí Demokratické a lidové revoluce z 4. srpna 1960.
- **Republice Kongo** k oslavám získání nezávislosti a suverenity z 15. srpna 1960.
- **Libyi**, která oslaví Den revoluce 1. září z roku 1969.
- **Svazijsku** k oslavám Dne nezávislosti získané na Velké Británii 6. září v roce 1968.
- **Mali** ke státnímu svátku Dne nezávislosti získané v roce 1960, který slaví 22. září.
- **Saúdské Arábii** k výročí sjednocení království 23. září 1932.
- **Guinei Bissau** k oslavám vyhlášení nezávislosti v roce 1973, každoročně připadající na 24. září.
- **Guinei**, která si připomene 2. října výročí vyhlášení nezávislosti v roce 1958.
- **Ugandě** k oslavám dne nezávislosti nabyté 9. října v roce 1962.
- **Zambii** ke státnímu svátku 24. října, jenž připomíná získání nezávislosti na Velké Británii v roce 1964.

-MiHo-

Narodil se následník marockého trůnu

Královský palác v Rabatu 8. května oznámil, že princezna Salma Bennani, manželka marockého krále Muhammada VI., přivedla na svět potomka. Chlapec, který dostal jméno Hassan po svém dědovi Hassanovi II., je prvním dítětem královského páru. Podle marocké ústavy bude chlapec následníkem trůnu Marockého království, král Muhammad VI. má však právo svého následníka sám stanovit.

Narození následníka oznámilo 21 salv z Marockého královského paláce. Sídlní město Rabat bylo vyzdobeno květinami a portréty panovníka. Na počest narození následníka král propustil 9 tisíc vězňů, není známo, zda mezi ni-

mi byli i političtí aktivisté, a snížil délku trestů 40 tisícům dalších odsouzených.

Král Muhammad VI. nastoupil na marocký trůn po smrti svého otce, krále Hassana II., v červenci 1999. Mladému králi je 39 let a mnoho Maročanů do něj vkládá velké naděje. Oženil se v roce 2002 s 24letou Salmou Bennani, inženýrkou se specializací na výpočetní techniku; svatba proběhla jako soukromý obřad. Později královský pár uspořádal štedrou veřejnou svatbu, k níž vyzval i další páry z celé země, a tak se ve stejný den konaly svatby dalších asi 200 párů po celém Maroku.

-MiHo-

Vliv kulturně historických aspektů na formu a obsah česko-arabské komunikace v současné době

Členství v EU, jednotné schengenské hranice sousedící na jihu se Středozezemním mořem, euro-středozezemní partnerství zřejmě bude mít za následek rozsáhlejší příliv muslimů a arabského etnika z eurozóny i arabských zemí v nejbližších dekáдах. Tento pohyb obyvatelstva bude mít své výhody v podobě vzájemného kulturního obohacování, obchodu i s ohledem na odlišné demografické trendy v Evropě a arabském Středomoří. Přinese i jisté problémy, vzhledem k tomu, že naše společnost není dostatečně zvyklá na soužití odlišných kultur. Možné sociální napětí v období ekonomických reforem a vnější vliv (strach z terorismu, organizovaného zločinu) mohou za určitých okolností zvýšit vliv různých xenofobií a rasistických proudů ve společnosti. Z těchto důvodů považují za velmi důležitou neustálou výchovu našich lidí k toleranci vůči jiným etnickým skupinám, konfesím, která bude podpořena lepším vzájemným poznáním a odbouráním falešných předpokladů a nedůvěry. Seminář ÚMV by měl přispět k tomuto dlouhodobému cíli (*jedná se o seminář „Komunikace mezi arabským světem a Evropou“, jak jsme o něm informovali v Bulletinu č. 1/2003 – pozn. red.*).

Česká společnost je na rozdíl od arabských zemí vysoce adaptabilní a pragmatická vůči geopolitickým změnám, aby přežila ve středoevropském prostoru, který byl dlouhou dobu průsečíkem mocenských zájmů různých velmocí a politických tlaků, dějištěm válek a politické turbulence. Češi v současnosti očekávají, že úzké vztahy s ekonomicky silným a politicky vlivným Západem jim přinesou konkrétní ekonomický a sociální prospěch. Jejich politická reprezentace má zájem na uchování dobrých vztahů s arabským, islámským

světem, ale nikoli na úkor pevných svazků se Západem. Česká společnost je silně sekulární, laická a počet věřících spíše klesá, což má i své pozitivní rysy – míra nábožensky motivované nesnášenlivosti vůči muslimům a jinověrcům je malá. Teocentrické modely společnosti (rabbánija) preferující princip Boží jednoty versus západní antropocentrický systém opírající se o centralistu, suverenitu člověka, jsou reprezentovány specifickým myšlením. Muslimská společnost je více zahleděna do minulosti než česká a evropská společnost. Muslimové používají teologickou interpretaci faktů a naše společnost více racionální dedukci opírající se o řecký kulturní odkaz.

Rasismus v ČR, v porovnání např. s Německem, je stále ještě na nízké úrovni. Přispívá k tomu fakt, že naše země se od tureckých válek nedostala do přímého konfrontačního střetu s islámským světem a nepodílela se na jeho kolonizaci. Počet arabských emigrantů je nízký a arabská komunita nevytvořila na území republiky vlastní uzavřené kulturní ghetto. Přesto je třeba otevřeně konstatovat, že muslimové nejsou příznivě přijímáni komunitou podle výzkumů veřejného mínění. Česká společnost, i když se deklaruje jako kosmopolitní, není zvyklá na multietnické prostředí a spíše očekává větší asimilaci cizinců, včetně muslimů, ve společnosti, což může být zdrojem nedorozumění v budoucnosti. Předjet se tomu dá vytvořením nějaké specifické formy (nikoli obsahu) islámu, která bude rezonovat s laickosekulárním charakterem české společnosti. Česká vláda a kompetentní úřady musí zajistit rovnooprávné postavení všech náboženských komunit, včetně islámské komunity. Rušivě působí nárůst arabského organizovaného zločinu v 90. letech, který ovlivňuje negativně postoje našich občanů.

Bez ohledu na četné kvalitní publikace našich předních arabistů, orientalistů a islamologů, kterých v poslední době přibývalo, znalost islámu je u nás malá a velice povrchní. Byly zaznamenány příznaky xenofobie a izolacionismu.

Teroristické útoky z 11. 9. a následné rozkrývání teroristických sítí v Evropě způsobily nejen velké škody materiální, ale silně ovlivnily psychiku obyvatelstva z hlediska vnímání bezpečnosti. V USA i v Evropě se zvýšila nedůvěra vůči muslimskému obyvatelstvu, které bylo vystaveno různým způsobům šikanování. Ohroženy byly zájmy arabského bankovního kapitálu a nedůvěra se obrátila i proti arabským podnikům. V hromadných sdělovacích prostředcích byla spojována arabská národnost a muslimská víra (často nevědomě) s terorismem, ačkoliv je známo, že al-Káida je nepřitelem Západu i většiny současných arabských států, které považuje za neislámské.

V odborných člancích je zdůrazňována averze islámu vůči instituci teritoriálního státu, což údajně souvisí s univerzalistickou hegemonistickou podstatou islámu, jenž je prý méně tolerantní v porovnání s křesťanstvím a judaismem. *Huntington* opět oprávil svoji teorii střetu civilizací a na stránkách *Newsweeku* (25. 9. 2001) označil současné období za „epochu muslimských válek“. *F. Fukuyama* vymyslel nový termín „islámský fašismus“ (al-fášíja al-islámíja), ale ujistil, že nemá žádný vztah k islámské víře.

Časté jsou názory, že muslimové nevidí válku jako mezistátní střet, ale jako válku mezi muslimskou ummou a zbytkem světa. Odborník na mezinárodní vztahy, profesor Göttingenské univerzity *Bassam Tibi* dokazoval v jedné ze svých statí, že základní, skrytou doktrínou muslimů ve vztahu k nemuslimskému světu je válka, nikoli mír. Muslimské země sice formálně respektují mezinárodní právo veřejné, což zdůvodňují zvykovým právem a islámskou zásadou dodržovat dohody, ale činí tak pouze v důsledku celkové slabosti a předejití bez hlubší kulturní zakotvenosti.

Podle mého názoru je toto tvrzení spekulativní ve vztahu k moderním arabským státům. Zvláště po válce v Zálivu je zcela patrné úsilí stabilizovat instituci národního státu v arabské oblasti a zesílit odpor vůči narušování jeho su-

verenity z vnějšku, což lze doložit hlasováním arabských zemí v OSN a dalších mezinárodních institucích. Arabské země se staly v posledních dekádách, podobně jako Česká republika, signatáři četných mezinárodních smluv, které souvisí s moderním chápáním doktríny války–míru. Postoje, o kterých mluví *Tibi*, zastávaly některé proudy militantních islamistických, teroristických skupin, včetně *Bin Láidinovy al-Káidy*, proti kterým naprostá většina arabských zemí tvrdě vystupuje. Jako příklad z poslední doby lze uvést arabskou spolupráci v boji proti terorismu, která začala v mnoha ohledech dříve než podobná spolupráce v rámci EU. Arabské země jsou signatáři vlastní úmluvy o terorismu a četných mezinárodních multilaterálních a bilaterálních dokumentů a rezolucí OSN. Chtěl bych zdůraznit, že arabská společnost se po skončení studené války, v současné epoše globalismu, začíná velmi rychle měnit. Reformuje se ekonomika, zesílil vliv a role informatiky a některé arabské země zavádějí určité prvky západního kulturního modernismu. Arabská společnost se otevírá na globální úrovni, ale souběžně se fragmentalizuje. Arabská mládež v mnoha zemích začíná přebírat, napodobovat západní hodnotový systém a stává se více kosmopolitní. Dá se očekávat, že se pozvolna začnou měnit i některé kulturní stereotypy a mechanismy jednání.

Rád bych na závěr zopakoval některé základní kulturní odlišnosti, které ovlivňují významně proces komunikace mezi Čechem-Evropanem a Arabem-muslimem. Někdy jsou natolik skryté, že jim ani nevěnujeme pozornost, což může podstatně zhoršit stupeň vzájemného chápání. Rozdíly v mentalitě však nesmí být hodnoceny z pozic etnocentrismu (europocentrismu) jako něco nenormálního či dokonce špatného. Tyto rysy myšlení nemají fatální povahu, protože mezi Araby, kteří déle působí v ČR, je patrné, že se při styku s Čechy dokáží přizpůsobovat jinému kulturnímu prostředí.

Typickými rozdíly myšlení a jednání mezi Čechem a Arabem je: přímý-nepřímý způsob vyjadřování; jednoznačnost významů proti dvojsmyslnosti či odbíhání od tématu; implicitnost místo explicitnosti ve vyjadřování; detail a význam v hlavní myšlence sdělení – detail a význam ukryt v souvislostech. U Arabů je ko-

lektivismus, neformální vystupování stavěno proti formálnímu vystupování. V Čechách je důležitější to, co dělám, než to, co jsem. Arabská emotivnost je protívahou evropské emotivní vyváženosti a objektivnímu kalkulu. Etničtí Arabové jsou většinou méně dochvilní.

Arabská společnost je řazena mezi společnosti preferující ústní projev, zatímco česká písemnou formu. Tento jev je například patrný v procesu usmiřování konfliktů, během něhož Čech-Evropan preferuje písemnou formu, zatímco Arab ústní, osobní vyjednávání. Společnost orientovaná na písemný projev preferuje fakta, důslednou analýzu, logiku, racionální přístupy, zatímco arabská společnost inklinuje k méně racionálním a spíše intuitivním, bezprostředním reakcím. Arabské projevy jsou většinou velmi dlouhé s často opakovanými pasážemi, což je Evropany vnímáno jako únavné vyjadřování a dávají přednost jednodušnosti, srozumitelnosti. V případě arabského mluvčího není důležitý skutečný obsah, ale spíše jádro věci, podstata projevu a taky bezprostřední dopad na psychiku a city posluchače. Arabský jazyk je zaměřený na symboly, nadsázky, ornamentální formulace, paralely, metafory a slovní hříčky, což působí v českém prostředí nepřírozně, protože odvádí pozornost od obsahu. Dvojsmyslnost, nejasnost a formulace působí rušivě a mnohdy plodí nedůvěru. Český posluchač spíše pasivně naslouchá a vyžaduje projev kratší, s hodnověrnými údaji, logicky provázané, informačně zajímavé a přiměřeně humorné.

Arabský posluchač je aktivní a spolupracuje mnohdy spontánně s řečníkem. Češi mají spíše lineární, analytický způsob myšlení, texty jsou ohraničené koncem a začátkem sledované události. Preferují jednotlivá témata, zaměřená na konkrétní objekt. Fakta a body jsou řazeny postupně, lineárně. Arabský způsob myšlení má naopak konfigurální charakter, který si libuje v představách a méně ve skutečném významu slov. Zaměření není tak důležité v porovnání s lidmi a událostmi. Čas není rozčleněn na úseky a arabský projev nemusí být monotematický.

Češi nemají v současné době takovou úctu k jazyku, který se stal pro ně pouhým prostředkem přesného sdělení informace, kdežto

Arabové přisoudili jazyku přímo magický obsah coby jazyku Koránu a obrozeného arabského národa. Z těchto důvodů rádi zdůrazňují jeho kouzelnou zvukomalebnost, která působí na psychické rozpoložení a nálady. Oficiální projevy českých politiků jsou stručnější a jdou většinou přímo k věci, ale Arabové podobně vyjadřování považují za chladné, odměřené, neuctivé a nudné.

V arabském prostředí může být jednotlivec přijímán, identifikován se skupinou, ke které náleží. Jednotlivec arabské společnosti je závislý na pomoci komunity (rodiny, kmene, klanu) v případě krizí a sám se zodpovídá této komunitě. Patrilineární, patriarchální arabská rodina má mnohem silnější postavení než v případě Česka a rodinný nepotismus, klientismus je více rozšířen, což není pozitivně vnímáno v Evropě. Arabský legální systém zplnomocňuje rodinu, aby se podílela na záležitostech společného zájmu. Arabové se v cizích zemích spíše chovají jako národ v exilu než emigranti a poměrně složitě se asimilují.

Arab obvykle velmi těžko přijímá konflikt a válku, které jsou chápány jako nebezpečné, negativní jevy, jež přinášejí destrukci, chaos a rozbití řádu. V sunnitské oblasti je i nespravedlivý panovník chápán pozitivněji než možná vzpoura proti němu, která by přerostla v chaos, anarchii a občanskou válku. Naopak Evropan vidí konflikt (nemusí se jednat o ozbrojený konflikt) v některých aspektech pozitivně, protože pomáhá odstranit dlouhodobě nashromážděné společenské antagonismy a znovu definovat vztahy mezi politikými, etnickými a konfesními skupinami.

Rovněž způsoby zprostředkování a urovnání konfliktu se liší. V Evropě má přednost spíše psaná dohoda. Islámské vyjednávači spoléhají na sociální a kulturní dohody a normy společnosti při dosažení dohody a usmíření. Zatímco Evropané chrání individuální pozice, zájmy a potřeby během usmiřování, Arabové během řešení konfliktu kladou důraz na některé hodnoty islámské a kmenové společnosti, jako jsou stud a čest; jednota vesnice, rodiny a regionu; vyzdvihování náboženských hodnot, jako je tolerance a respektování starších; schopnost odpouštět a důstojnost; zodpovědnost příštím generacím. Arabové přisuzují větší váhu roz-

hovorům se starším, nikoli mladým partnerem, mužem – méně ženou a výše postavenou osobou z hlediska výkonné pravomoci (např. zástupce vlády znamená více než představitel parlamentu). Česká společnost a politický systém nejsou přísně hierarchicky vytvářeny, nýbrž jsou stále ještě dost rovnostářské. Po sametové revoluci došlo k rozbití kariérního postupového systému ve státní správě a v čele mnoha státních institucí stojí často mladí lidé. Rovnost pohlaví i v zaměstnání je v Čechách chápána jako něco přirozeného a žena ve vedoucí funkci je bez zábran respektována muži.

Pokud je referent na nějakém ministerstvu schopen předložit a obhájit vlastní návrh, je jeho iniciativa mnohdy akceptována a realizována. V arabském politickém systému rozhoduje úředník s nejvyšší výkonnou pravomocí a podřízení mu vyjadřují značnou loajalitu. Pokud si arabský či český občan uvědomí tyto odlišnosti a přizpůsobí tomu své vystupování, bude více úspěšný v běžné komunikaci v českém či arabském prostředí.

Jaroslav Bureš
Společnost česko-arabská

Proč si naše Společnost připomněla 40. výročí OAJ?

To je mi ale otázka, řeknete si. Celé desetiletí se všichni přátelé Afriky 25. května nebo před tímto datem scházeli, aby si připomněli, že záhy poté, co většina afrických zemí nastoupila cestu samostatné politické existence, neztratila ze zřetelů další budoucí krok – postup k celokontinentální jednotě. Už mnohokrát bylo řečeno či napsáno, že vyvěšením nové státní vlajky a zahráním hymny Afričanova cesta ke svobodě nekončí. Politickou svobodu bylo třeba doplnit skutečnou emancipací ve sféře hospodářské, sociální a kulturní. A právě tyto nezbytné doplňky samostatnosti jednotlivých států realizují malé a slabé země obtížněji než integrační celky. Bylo jen přirozené, že před čtyřicetiletými lety proběhla řada (neúspěšných) pokusů o zformování nadstátních útvarů, opírajících se o myšlenky sjednocování Arabů, islámských věřících, propagátorů černošství atp. Význam 25. května 1963 byl hlavně v tom, že si do té doby osvobozená Afrika uvědomila víc to, co ji spojuje, než to, co ji rozděluje. Myšlenka celokontinentální jednoty, o níž snili vizionáři už v 19. století, se začínala konkrétněji rýsovat, když se navzdory rozdílným a rozporům vytvořila společná Organizace. Proč se tedy právě letos – nedlouho před „kulatým“ jubileem – vyskytly určité pochybnosti, zda se má OAJ veřejně připomínat. OAJ právě ve čtyřicátém roce své

existence přestala fungovat, aniž dosáhla kdy si vytyčených náročných cílů. Ptejme se však, zda idea afrického sjednocení zanikla spolu s OAJ. Samozřejmě nezankla a bude zřejmě ještě intenzivněji rozvíjena v Africké unii (AU), především v souvislosti s Novým partnerstvím pro rozvoj (NEPAD). Kdo myslí na formování nových integračních struktur, uvažuje především o budoucnosti. Proč si máme tedy připomínat uzavřenou etapu nedávných dějin v souvislosti se 40. výročím OAJ? Jednoduše proto, že historie nepřestává být učitelkou života. Nejnovější integrační vize se může – a snad dokonce musí – poučit ze zkušeností OAJ, kladných i záporných.

Tvářit se dnes, jako by za těch necelých 40 let OAJ ničeho nedosáhla, je pošetilé. Vzpomeňme jen, kolik energie vyžadovalo urovnávání lokálních konfliktů a územních sporů. V některých částech Afriky byly již nesporně položeny základy (sub) regionální spolupráce a vybudovány předpoklady postupné integrace. Neklidný světadíl potřeboval a dosud potřebuje fórum, na němž trpělivé jednání dosáhne mnohem víc než jakýkoli projev siláctví. Afrika potřebuje hospodářský rozvoj, koordinovaný přístup k ekologickým a zdravotnickým problémům, růst vzdělanosti a kvalifikace a mnoho jiných úspěchů, uskutečnitelných spojenými silami.

Ne, nejsou to utopie. Kdo by před sto lety očekával dnešní rozvoj řady zemí ve východní a jihovýchodní Asii nebo současný pokrok evropské integrace po bezprecedentním půlstoletém vývoji? Kdo a proč chce tvrdit, že by perspektiva postupného, trvale udržitelného rozvoje (teoreticky?) mohla být Afričanům uzavřena? Chceme-li aspoň zhruba postihnout vývojové trendy dnešní Afriky, nemůžeme je stejně rýsovat na čistě bílém kusu papíru bez ohledu na to, čím světadíl prošel v nedávné minulosti. Budoucí integrace nevyrostá na zelené louce, na nekonečné poušti či ve fantazii. Vyrůstá v návaznosti také na to, co řešila, s čím se potýkala a čím trpěla OAJ.

Vrátíme-li se nyní k úvodní otázce, musíme konstatovat, že by bylo naivní a krátkozraké, kdybychom na OAJ dnes, necelý rok po jejím zrušení, zcela zapomněli, kdybychom dělali, že žádná taková organizace neexistovala, a to jen proto, že se jí všichni nepodařilo, lépe řečeno, že se podařilo jen něco z toho, k čemu chtěla před 40 lety dospět. Vždyť přece ani

vášniví průkopníci celokontinentálního sjednocení neskrývali, že jde o mimořádně náročný a dlouhý proces, jehož zdar koneckonců nezávisí výlučně na Afričanech samých. Integrace prochází vždy a všude vývojem v konkrétní historické situaci a nemůže nereagovat na aktuální problémy v rámci celého kontextu mezinárodních vztahů.

Odborníci, kteří se dlouhodobě zabývají těmito otázkami, se namnoze shodují, že v posledních 40 letech vyrchalo mnoho iluzí, ale na druhé straně se nepotvrdily ani katastrofické vize. Domnívám se tedy, že nepotřebujeme brýle růžové ani černé. V životě afrického kontinentu se odehrálo mnoho dobrého i špatného. Ale to neznamená, že bychom o nedávných dějinách měli mlčet. Naopak soudím, že již uzavřená vývojová etapa spjatá s činností OAJ nás, přátele Afriky, povede k realističtějšímu uvažování o jejich skutečných vyhlídkách.

Vladimír Klíma
Společnost přátel Afriky

„Koalice poslušných“ nebo „koalice přesvědčených“?

[28. března 2003] Slovo mají nyní v Iráku zbraně a o výsledku vojenské konfrontace neexistují vážné pochyby. Méně jednoznačně už vyznívají údaje o počtech a důvodech obětí. Až se usadí prach zviřený válečným ničením, bude potřeba obnovit mnohem více než jen Irák. Válka slov, která předcházela výbuchu prvních bomb, ukazuje na hluboký rozkol v názorech, v němž se tradiční spojenci ocitli na opačných stranách.

Česká republika se společně s dalšími „novými Evropany“ ocitla mezi dvěma frontami, na nichž dva hlavní majáky, Spojené státy a Evropská unie, ukazují do různých směrů. Zmatená, dvojsmyslná či dokonce opačná stanoviska české politické reprezentace tak nejsou ve světle široké reorientace mezinárodního systému až tak překvapivá.

Osudové scénáře, podle kterých se zcela rozdělí Evropská unie, NATO se stane nepo-

třebným a bezpečnostní role OSN pouhou vyzněnou fantazií, se však nakonec mohou ukázat jen jako unáhlené touhy těch, kteří by si ze světa rádi udělali hřiště pro neomezené supervelmocenské hrátky. Je ale jasné, že to, co vedlo k současné situaci, se vzpírá vizi světa řízené spolupráce, stanovené Chartou OSN.

Od pádu Berlínské zdi jsou mezinárodní vztahy ovlivňovány dvěma faktory, které jsou potenciálně, ne však nezbytně, protichůdné. Prvním z nich je pronikání mezinárodního práva do téměř všech oblastí lidské činnosti. Druhým je rostoucí mocenská nevyrovnanost, kdy se většina vojenské a ekonomické síly k uplatňování nových mezinárodněprávních norem soustředí v rukách jedině supervelmocí, u které se projevuje sílící tendence tuto sílu uplatňovat samostatně.

V důsledku toho zde máme dva vzájemně soupeřící koncepty multilateralismu. Značná

část odporu k intervenci v Iráku vychází z konceptu „princiálního multilateralismu“. Z jeho pohledu není mandát Rady bezpečnosti k užití síly prostředkem k dosažení cíle, ale cílem samotným, jediným prostředkem, který nás ochrání před imperiální dominancí a chaosem: *Multilateralismus sine qua non*. Oproti tomu „multilateralisté instrumentální“ jsou v zásadě ochotni využít OSN k získání spojení pro své záměry, mohou ale svou akci spustit i sami, bez autorizace a podpory: *Multilateralismus a la carte*.

Spravedlnost a legitimita války jsou pak pouze otázkou vojenské schopnosti a politické přesvědčivosti. Prosazování konsenzu v Radě bezpečnosti pro použití síly je tak považováno za možnost, nikoli závazek a povinnost.

Předehrou takového přístupu bylo Kosovo, prvním jednáním je nyní Irák a zbytek tohoto dramatu světa se pak odehraje taktó: Ad hoc sestavené „koalice ochotných“ zajistí bezpečnost pomocí preventivních a odzbrojovacích válek, pokud budou považovány za nezbytné. Rada bezpečnosti, bude-li ještě existovat, nebude kontrolovat a vyvažovat moc, ale poskytovat podpis a razítko. Zbytek OSN bude zredukován na začišťování humanitárních katastrof a umožňování frustrovaným a bezmocným vypovídat se ve zbytečné „žvanímě“.

Otcové zakladatelé Organizace spojených národů, na prvním místě Spojené státy, však měli jinou vizi: už nikdy více jednostranné války jako nástroj politiky; vojenské intervence pouze jako vyjádření kolektivní vůle mezinárodního společenství při dodržení přísných požadavků budování konsenzu; sebeobrana jen jako odpověď na ozbrojený útok.

Z historie víme, že ani ty nejšlechternější úmysly samy o sobě nemohou být posvěcením k vojenskému zásahu. Ve skutečnosti bývají pouhou kamufláží k prosazování čistě ná-

rodních zájmů. Žádná utopie není tak spásná, žádná diktatura dostatečně odporná a žádné ohrožení natolik vážné, aby byly důvodem k intervencím bez jasně definovaného minimálního konsenzu v Radě bezpečnosti. Základ moderní kolektivní bezpečnosti tedy zní: *nikoli kvalita důvodu, ale kvalita rozhodovacího procesu dává legitimitu vojenskému zásahu*.

Staré návrhy na reformu Rady bezpečnosti, které se nyní znovu přetřásají v českých médiích, nejsou schopny naplnit nové výzvy, kterým čelí mezinárodní rozhodovací proces. Zlepší sice rovnocennost a reprezentativnost zastoupení, ale nijak neposílí konsenzuálnost a efektivnost Rady bezpečnosti.

Klíče k řešení problému nehledejme tedy v New Yorku, ale ve světových metropolích, především ve Washingtonu. OSN ale zůstává relevantní, protože problémy, které vedly k jejímu založení, přetrvávají. Nynější hledání způsobu řešení humanitární pomoci a rekonstrukce Iráku již naznačuje, že ani ti nejmocnější nemohou ignorovat nástroje mezinárodní spolupráce příliš dlouho.

Rozdělení práce, kdy jedna strana bombarduje a druhá buduje, ale nemůže být modelem pro budoucnost. Jestli se OSN stane efektivnějším nástrojem řešení mezinárodních konfliktů, bude záležet na ochotě mocenských center postupovat na základě konsenzu a na jejich schopnosti vytvářet globální přesvědčení o legitimitě svých rozhodnutí. „Koalice ochotných“ musí být nahrazena „koalicí přesvědčených“, jinak se z ní stane „koalice poslušných“.

Andreas Nicklisch
ředitel IC OSN v Praze

(Článek ředitele Informačního centra OSN v Praze otištěný ve sdělovacích prostředcích a Informačním Bulletinu IC OSN.)

Svět knihy a dialog mezi kontinenty

K letošnímu pražskému knižnímu veletrhu *Svět knihy*, konanému od 24. do 27. dubna, se v bulletinu docela určitě ještě vrátíme. Díky dobře pojaté iniciativě (našeho velvyslance v Harare J. Olši Jr.) a velké, vysoce kompetentní a úspěšné organizační práci (ředitelky dr. Dany Kalinové) probudil letošní Svět knihy zájem významných nakladatelství o africké literatury. Více než deset let u nás překlady z afrických literatur téměř nevycházely. Doufáme, že letošní podnět nepřestane působit životodárně a černý kontinent nebude pro naše čtenáře místem neznámým a z neznalosti nezajímavým. Vždyť soudobá africká literární tvorba si svými osobitými hodnotami zaslouží stejnou míru pozornosti a ocenění, jaké již dnes věnuje naše mládež africké hudbě, tanci a sportu.

Literatura je ovšem spjata s jazykem a její předávání do cizojazyčného prostředí si vyžaduje zprostředkování překladatelů. V této krátké úvaze, psané bezprostředně pod dojmem právě ukončeného veletrhu, připomeneme hrst skutečností vztahujících se právě k jazyku a jeho roli v moderním světě, zvláště ve snahách o lepší porozumění, v našem případě i v mezikontinentálním měřítku. Mezinárodní setkání k africké literatuře, nazvané *Dialog mezi kontinenty*, otevíralo dlouhou sérii početných besed, autorských čtení, autogramiád a rozmanitých iniciativ, které doprovázely *Svět knihy* jako součást jeho letošního zaměření na Afriku. První diskusní kolo bylo věnováno tématu *Afrika – vícejazyčný a multikulturní kontinent*. Diskutovalo několik afrických spisovatelů a nakladatelů a spolu s nimi, v tomto i v dalších kolech, také evropští odborníci.

Téma jazykové i kulturní plurality se týká Afriky i Evropy, na obou kontinentech směřuje dnes velké úsilí k integraci. Evropská unie ovšem již pokročila podstatně dál než její mladší, obdobně nazvaná africká sestra. Také jazyková roztržitost je v Africe nepoměrně větší. Počet afrických jazyků se dnes odborně odhaduje na více než 2 000, tj. na třetinu počtu jazyků celého světa. Čísla jsou ovšem

pouze orientační, v Africe totiž není snadné vymezit přesné hranice mezi jazykem a jeho různými hovorovými formami tam, kde se neprosadilo standardizační a cílevědomé vzdělávací úsilí. Afričtí účastníci besedy kladli důraz spíše na vzájemnou srozumitelnost řady jazyků a na velké rozšíření největších, jako je třeba svahilština. Většina Afričanů byla vždy zvyklá užívat souběžně více než jediný jazyk, multilingvismus má tedy svou stránku osobní a pak i regionální a dnes také kontinentální.

Významnou součástí jazykového vybavení Afričanů je dnes znalost jazyka, který přineslo koloniální období: angličtiny, francouzštiny nebo portugalštiny. Tyto jazyky se staly také významnými médii moderní tvorby afrických spisovatelů. Nakladatelé jim často dávají přednost, protože v těchto jazycích lze vydávat díla ve větších nákladech, pro širší čtenářský okruh. Afričané si jsou nicméně vědomi i cenných hodnot, jaké představují jejich domácí jazyky. Dobře se orientovat ve víceřkých jazycích je v Africe stejně důležité jako v menších evropských národních společnostech. Na určitou situační dobu může navazovat zvýšený zájem o druhého. Například *Ned Thomas* z Walesu hovořil o tom, jak se jeho studenti zajímají o africké literatury, snad právě proto, že velština ustupuje angličtině podobně jako některé jazyky v Africe. Jihoafrická prozaička *Zoe Wicomb* zase upozornila na substandardní afrikánštinu, kterou si pěstují barevní (míšení) z Kapska oproti standardní formě jazyka, spjaté s národním vědomím bílých Afrikanců. Autor tohoto článku upozornil na osobitý vklad, který přinášejí někteří afričtí spisovatelé do francouzské nebo anglické literatury na základě své výchozí jazykové kultury. Klasickým příkladem je *L. S. Senghor*, který obohatil francouzskou poezii o africké rytmy. Dnes si zaslouží pozornost romány *Ahmadou Kouroumy* z Pobřeží slonoviny, kde francouzský text dýchá duchem, imaginací a způsobem vyjadřování v jazyce malinké. V anglicky psané poezii

Ugandana *Okota p`Biteka* zaznívá zase jeho rodná řeč ačoli.

V diskusích na téma jak přiblížit africkou literaturu českým čtenářům vyzvedl pan *M. Aliou Sow* ze sdružení afrických nakladatelů APNET užitečnost osobních setkání, jako je toto pražské. Touto cestou lze usnadnit volbu co překládat. Výběr vhodných textů k překladu provedla již ovšem naše nakladatelství v prvním kole sama, a to nejspíše dobře. Některá sáhla po jistotě západoevropských uznání. Na veletrhu se tak objevily české překlady nigerijského romanopisce *Ben Okriho* (Vyšehrad) a již zmíněného, velmi aktuálního *Kouroumy* (Mladá fronta) a nakladatelství BB Art hodlá postupně vydat dvanáct knih, které byly africkými nakladateli vyhodnoceny jako kontinentálně nejlepší díla 20. století. Průbojná menší nakladatelství vsadila na povídky: Labyrint uvedl Africkou čítanku (sestavil P. Kometa), představující 16 významných prozaiků a jejich texty přeložené z 10

jazyků, z toho 6 čistě afrických. Knihu navíc doplňují zasvěcené informace o afrických literaturách, autorech i dosavadních českých a slovenských překladech. Nakladatelství Dharmagaia vydalo dokonce tři sbírky: *Procházka savanou* (povídky 14 anglicky píšících autorů v překladu V. Klímy), *Přivolávač deště* (povídky ze Zimbabwe, antologie iniciovaná J. Olšou) a *Dotek prolétajícího motýla* (básně hainteny, přeložené k nám zcela průkopnický z malgaštiny P. Hoškem).

Cenné poznatky, podnětné myšlenky, půvabné knížky, řada kroků do terénu doposud neznámých a také navázaná přátelství a perspektivy dalších kroků k lepšímu vzájemnému poznání – tak lze nahrubo ocenit první žeh afrikanistického náboje letošního Světa knihy. Přejme si všichni kuráž do další práce!

Luboš Kropáček
místopředseda SPA

Slovo velvyslance Jemenské republiky na autogramiádě

Dne 25. 3. 2003 proběhla v Náprstkově muzeu úspěšná autogramiáda knížky *Jaromíra Hajského „Příběh básníka ze země královny Bilakis“*, na které přijala účast více než stovka pozvaných hostů z široké české kulturní veřejnosti, stejně jako významné osobnosti (prof. Erazim Kohák, předseda Obce spisovatelů Ivan Binar, prof. Jaroslav Oliverius). Při této příležitosti přednesl úvodní slovo J. E. **Sálem Jahjá al-Cháridža**, velvyslanec Jemenské republiky v Praze:

Vážený pane předsedo
Společnosti česko-arabské
Vážení velvyslanci
a vedoucí diplomatických misí
Vážený pane řediteli Centra Al-Jawahiri
Vážení hosté,

scházíme se zde při vzácné příležitosti vydání knížky arabisty Jaromíra Hajského, která pojednává o dávné historii i současnosti Jemenu spolu s překladem vybraných básní Muhammada aš-Šarafiho, bývalého velvyslance.

Co může být krásnějšího a poutavějšího než hovořit o umění, duchovnu, poezii a historii. Vždyť tvůrčí, humánní umění představuje most komunikace mezi národy a během věků bylo vždy prostředkem vzájemné výměny znalostí, dialogu civilizací, pochopení jiných lidí, obohacováním lidských kultur různých částí tohoto světa. Kulturní výměna tak intenzivně napomáhala rozvoji jejich života a zajišťovala stabilní, mírové soužití.

Jsme přesvědčeni, že umění odráží uroveň rozvoje národů, hraje významnou roli v prohlubování vzájemného pochopení a vazeb mezi lidmi; ovlivňuje úroveň jejich vědomí a jejich růstu při budování vyspělých společností, v nichž vládne spravedlnost, demokracie a mír.

Vážené dámy, vážení pánové,

při této příležitosti bych vám chtěl sdělit, že naše země, Jemenská republika, pod vedením prezidenta Alího Abdally Sáliha, se velmi svědomitě snaží, aby urychlila svůj vývoj, modernizaci

a výstavbu svobodné a demokratické společnosti v kontextu celého světa. Usiluje se o prohlubování demokracie a vnitřní otevřenost jemenské společnosti v té nejširší míře pro široké a efektivní zapojení lidu do pluralitního politického života, o svobodu slova, respektování odlišných názorů, potírání zločinného terorizmu ve všech formách až do jeho úplného vykořenění. Jemenská společnost terorizmus zásadně odmítá, neboť nesmírně poškozuje její zájmy, je neslučitelný s jejími tradicemi a zvyklostmi a postrádá jakoukoli vazbu na slavnou historii, hodnoty arabské společnosti a toleranci islámské víry. Jemen rovněž rozvíjí roli jemenské ženy v různých oblastech života společnosti. Ženy zastávají vysoké státní funkce. Jemenská žena se již stala ministryní, poslankyní Parlamentu i velvyslankyní.

Právě zde nastupuje úloha intelektuálů, spisovatelů a básníků, kteří vyjadřují názory širokých lidových mas, staví se za jejich zájmy a vypovídají o jejich starostech. Neřeknu nic nového, když prohlásím, že míra zapojení spi-

sovatelů a básníků odráží úroveň rozvoje a pokroku každého národa. Jemen je na takové tvůrce právem hrdý.

Náš veliký básník Muhammad aš-Šarafi o tom ve svých četných dílech s plnou pravdivostí a otevřeností hovoří. Právě žena hraje v jeho poezii velmi významnou roli. Navíc ho velmi obohatil pobyt v Praze – městě lásky a umění. Její přívětivý lid si opravdu zamiloval a zachytil ho ve své poezii.

Dovolte mi, abych na závěr poděkoval Společnosti česko-arabské a Centru Al-Jawahiri za uspořádání této oslavy a za jejich úsilí o další posilování česko-arabských vztahů při realizaci společných cílů. Děkuji rovněž arabistovi Jaromíru Hajskému za jeho stálou iniciativu a děkuji vám všem za účast a za vaši participaci v upřímné snaze naší země o posilování svazků a vzájemné obohacování našich národů duchovními a humánními hodnotami.

Děkuji vám za pozornost.

Muhammad aš-Šarafi – básník ze země královny Bilkís

Každého milovníka skvělých básní, tak nálehavě potřebných pro lidi v tomto často nelidském světě, potěší to, že vyšla kniha známého arabisty *Jaromíra Hajského „Příběh básníka ze země královny Bilkís“*. Český nadšenec, milovník slovního obrazového kouzla arabského básnického jazyka, zde seznamuje čtenáře s dílem předního jemenského básníka Muhammada aš-Šarafiho, zaníceného milovníka Prahy a přítele českého národa, který v naší vlasti řadu let působil jako jemenský velvyslanec.

Básník spatřil světlo světa v roce 1940 v Jemenu, nazývaném starořímskými zeměpisci Arabia Felix (Šťastná Arábie). Ovšem Muhammad aš-Šarafi se již v raném mládí musel vlastní silou jako intelektuálně vyspělý student osvobodovat od tíhy středověkého krutýře společnosti. Šarafiho báseň *Jsem lid* zazněla z jemenského rozhlasu v ten revoluční den 26. září 1962. Revolucionář Šarafi pochopil, že vítězství revoluce musí zahrnout i osvobození arabských

žen od potupného tradičního zvyku nošení černého závoje šarafu. Básník narazil na zuřivý odpor mužských stoupců zaostalosti celých staletí. Jaromír Hajský píše: „Láska propustuje básněmi Muhammada aš-Šarafiho jako éter. Je leitmotivem jeho díla. Stimulem k boji za práva ženy. K boji za milovanou vlast.“ Autor se ztotožňuje s výrokem Jacquese Préverta: „Není pět nebo šest divů světa, ale jeden: láska.“

Hajského kouzelná knížka byla vydána pražským Centrem al-Jawahiri, za podpory Společnosti česko-arabské, v nakladatelství Babylon. Šarafiho verše v Hajského přetlumočení a za obrazového doprovodu malíře *Josky Skalníka* jsou alespoň tou troškou potřebné lidské útěchy v současné hrůzné době barbarského deště amerických bomb a řízených střel dopadajících na Bagdád, město Šeherezádiných pohádek Tisíce a jedné noci.

Díky Ti, Jaromíre Hajský!

Josef Poláček, SPA

Muhammad aš-Šarafí

Miluji tě

Miluji tě
 jako nebe rozevřené dokořán
 Miluji tě
 jako doširoka klenutou vesmírnou bář
 Miluji tě
 v rozechvělých nápěvech písní
 v tichém šepotu snů v celém našem žití
 v ševlení větru
 když se po kalužích prohání
 Miluji tě
 v jemnosti jasmínu
 v chvění jitřních stínů
 v rose na květinách
 při jitřním svítání
 Miluji tě
 přes všechno odloučení bolestné
 Miluji tě
 jsi můj ráj
 a mé hlubiny pekelné
 jsi můj návrat i mé vyhnání
 Ve své hrudi tě skrývám
 jako svou lásku a vášeň
 již záplavou slz zalévám
 jsi mé jemné slzy tiché lkání
 Kam se jen na útěku od tebe uchýlit
 jsi pro mě víc než jen se může chtít
 Kam jenom osude
 vždyť nikde už nemám zastání
 Jen kvůli tobě miluji
 rány svého osudu
 to pro tebe s ním spokojen budu
 Jsi mi souzená
 a já osudu se nebráním
 Jsi mi září blesku
 opojným snem
 touhy a stesku
 bájný příběh podvečerních setkání
 Miluji tě přes všechny strasti a smutky nečekané
 Vždyť přece po temnotě noci
 nový úsvit nastane
 a my se budem těšit
 z dlouho očekávaného setkání

Překlad: Jaromír Hajský

Památky a válka

Chronologie osudu památek v Iráku

V Mezopotámii, zvané kolébkou civilizací, se po posledním období doby ledové zformovala vysoce rozvinutá společnost. V úrodné kotlině, zavlažované vodami Eufratu a Tigridu, dokázal člověk změnit způsob své obživy od prostého lovu k zemědělství. Vytvořil zde první státní útvary i rozsáhlé říše, vznikla zde náboženství, chrámy a výstavná města... Člověk tu rozvinul zpracování kovů, keramiky, kamene, dřeva, zdokonalil zemědělství a metody zavlažování.

Zde došlo k vynálezu kola, které urychlilo možnosti dopravy a komunikace, ale k rozvoji komunikace větší měrou přispěl vynález písma. To umožnilo vznik literatury a rozvoj vědy, jejíž výsledky nás provázejí každodenním životem. Irák byl a dosud je místem, kde se nachází památky na první civilizované krůčky lidstva, a proto bylo a je povinností lidstva o tyto památky pečovat.

Obraty času však nejsou k tomuto místu vždy laskavé, prošlo tudy mnoho válek a vystřídal se mnoho říší. Nikdo si však nepřál, aby se opakoval scénář některého z mnoha násilných a pro Mezopotámii na dlouhá léta ničivých řešení historických sporů.

Obavy

Vědci i laikové na celém světě usilovali o mírové řešení hrozícího válečného konfliktu v Iráku. Vedle naprosto zbytečných obětí na lidských životech upozorňovali na možné škody pro světovou kulturu. V říjnu 2002 v reakci na protiiráckou kampaň vydaly Americký výbor pro kulturní politiku (American Council for Cultural Policy), Sdružení Asie (Asia Society), Asociace ředitelů uměleckých muzeí (Association of Art Museum Directors) a Americká škola orientálních studií (American School of Oriental Research) prohlášení, v němž na základě zkušeností s válkou v Afghánistánu varovaly před nenávratnými škodami, které způsobí válečné operace a možný politický chaos.

Když američtí archeologové v únoru předložili ministerstvu obrany seznam asi 5 000 objektů, které nesmějí být bombardovány, bylo jim zástupci Pentagonu sděleno, že pokud se irácké strategické vojenské objekty budou nacházet v blízkosti těchto míst, pak je spojenecké velení bude považovat za „vojenské cíle“.

Řada historických a kulturních památek se ocitla s blížícím se konfliktem v přímém ohrožení. Národní muzeum v Bagdádu, s jehož starověkými sbírkami mohlo soupeřit jen Britské muzeum, pařížský Louvre či Ermitáž, se například nachází nedaleko ministerstva spravedlnosti. Rovněž existovala možnost, že irácké síly, ve snaze kompenzovat převahu útočících sil, využijí místa archeologických vykopávek jako „ochranných štítů“.

Válka

20. březen – Válka proti Iráku vypukla. Americký prezident Georg W. Bush vyhlásil zahájení vojenských operací na odzbrojení Iráku. Ve svém projevu, v části adresované Iráčanům, uvedl: „Přicházíme do Iráku s úctou k jeho obyvatelům, k jejich vznešené kultuře a k jejich náboženskému vyznání. V Iráku neusilujeme o nic jiného než o odstranění hrozby (zbraní hromadného ničení) a předání dohledu nad touto zemí jejím vlastním lidem.“

V průběhu prvních dní silily protesty světového veřejného mínění proti zahájení válce. Současně rostly obavy odborné i laické veřejnosti o možné škody způsobené rozsáhlým bombardováním a postupující frontou. Naše Společnost vyjádřila stanovisko v prohlášení, které mimo jiné: „vyzývá k ukončení těžkého bombardování a bojů na území suverénního státu Irák, který je kolébkou našich civilizací. V Iráku se nachází archeologické dědictví všeho lidstva, množství odhalených i dosud nepoznaných kulturních památek, které bombardování, válečné operace i poválečný chaos nenávratně zničí.“

Triatřicet iráckých muzeí přijalo preventivní opatření a řadu sbírek jejich zaměstnanci umístili do sklepů. Sochy byly připevněny ke zdím a na střechy budov byly velkými písmeny napsány nápisy muzeum a UNESCO. Budovy před případným rabováním, které se uskutečnilo v roce 1991 při válce v Zálivu, hodlali chránit ozbrojení zaměstnanci a místní obyvatelé. Bagdádské archeologické muzeum uchovávalo sbírku více než 200 000 předmětů z období staré Mezopotámie, kolébky sumerské civilizace, akkadské říše, Babylónie a Asýrie. Muzeum bylo zrestaurováno s pomocí Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO) a otevřeno v roce 2001.

2. duben – Hrozbami válečných operací se zabývala organizace UNESCO a vyzvala mimo jiné, aby bombardování Iráku nepoškodilo kulturní dědictví této země. Ředitel petrohradské Ermitáže Michail Piotrovskij, jeden z předních ruských arabistů, týž den varoval před vedením ozbrojených útoků bez ohledu na kulturní památky. Řekl, že válka může způsobit nenahraditelné škody světové kultuře, a označil za symbolické, že jen málokdo si uvědomuje skutečnost, že bojové operace se dotýkají míst, kde se zrodil judaismus, křesťanství i islám. Na jihu Iráku se zrodila idea ráje, kde začal příběh Adama a Evy a následně vznikla myšlenka nesmrtnosti člověka.

V týdnu, kdy byl zahájen útok, zveřejnil časopis Science prohlášení archeologů ze šesti zemí včetně Iráku a ISA, kteří opětovně a důrazně upozorňovali na nebezpečí hrozící jedinečnému kulturnímu dědictví. Zdůraznili, že ztráty ponese nejen arabské společenství, ale celé lidstvo. Následující dny válečných operací dávaly tušit, že škody na kulturních památkách budou značné. Jako varování mohl posloužit odkaz první války v Perském zálivu. Ačkoliv se tehdy bojové operace nedotkly iráckého vnitrozemí a historické památky nebyly přímo poškozeny, došlo v důsledku sankcí uvalených OSN proti Iráku k masivnímu omezení rozpočtových prostředků na jejich ochranu a udržování a z iráckých muzeí se podle zdrojů UNESCO ztratilo kolem 4 000 vzácných exponátů.

6. duben – Egyptští archeologové se obrátili na mezinárodní organizace, aby se urychleně zasadily o záchranu archeologického dědictví Iráku. Vyzvali mezinárodní společenství, zvláště organizaci UNESCO, aby urychleně zasáhly v zájmu zachování dědictví Iráku a jeho záchranu před zničením. Generální tajemník Nejvyšší rady pro egyptské starověké památky Zahi Hawas řekl, že americko-britské útoky a slepé bombardování jsou v rozporu s mezinárodními úmluvami o ochraně archeologických památek. Archeolog Muhammad Abd al-Maksúd, ředitel archeologických památek na severu Egypta, zdůraznil unikátnost archeologických skvostů „ze sumerské, chaldejské, babylonské a asyrské doby i jiných období“.

Na území, na němž vyla vedena válka se nachází kolem 10 000 známých památek, podle odhadů historiků zde existuje asi 500 000 významných archeologických lokalit, z toho 25 000 velkého významu. Předmětem archeologického bádání bylo až dosud pouze 15 % iráckého území a výzkum probíhal, až na výjimky, zejména ve střední části státu, kde se odehrávaly nejtěžší střety.

8. duben – S postupem amerických a britských jednotek se staly realitou boje v ulicích iráckých měst, ohrožující architektonické památky Bagdádu, Basry, Kúfy, Nadžafu, Karbaly, Násiríje a dalších měst. Architekti upozorňovali, že v zemi nejsou pouze starověké památky, ale že se irácká města pyšní architektonickými skvosty z raného islámského období, například Bagdád, který se v roce 762 stal sídelním městem druhého abbásovského chalífy al-Mansúra. Ze „zlatého věku“, období vlády chalífy Hárúna ar-Rašída (786 až 809), dosud stojí Abbásovský palác, škola al-Mustanziríja, považovaná Araby za nejstarší univerzitu na světě, a další památky.

V ulicích za rychle postupujícími jednotkami však začínal chaos, který bez jakékoliv kontroly rychle přerůstal v rabování. Historici, umělci a archeologové volali po ochraně všech památek. Apelovali na ženevské konvence, které ukládají americkým a britským jednotkám zajistit na obsazených územích pořádek a ochranu veřejných objektů.

Upozorňovali na reálnou hrozbu kulturní katastrofy s tím, že všemu lidstvu hrozí, že přijde o část své vlastní identity.

11. duben – V dočasném bezvládní, které v Bagdádu a dalších městech zavládlo po vojenském obsazení paláců a pádu diktatury, byly vyrabovány veřejné a vládní budovy, obchody, hotely i nemocnice. V průběhu 11. dubna lupiči vyplenili Národní muzeum v Bagdádu. Dva dny po příjezdu amerických vojáků do hlavního města se tak stalo obětí rabujících gangů i toto muzeum. „Nikým nerušení plenítelé řádili ve výstavních síních Iráckého muzea, jehož kanceláře byly již zcela vyrabovány,“ napsal zpravodaj tiskové agentury AFP. Podle arabské televize Al-Džazíra desítky zlodějí v muzeu „ukradly z vitrín vystavené exponáty. V sálech zůstaly jen střepy hliněného nádobí, některé sochy byly rozbité, jiné převržené a na zemi se válely prázdné vitríny. V kancelářích byly všude poházené listiny, akta a brožury.“ Tomuto stavu nezabránili ani obyvatelé Bagdádu, kteří se pokusili vytvářet vlastní milice na ochranu před lupiči. Důstojníci americké armády na dotaz AFP oznámili, že jejich vojáci zahájí večer v irácké metropoli hlídkovou činnost, aby „získali důvěru obyvatel a obnovili klid.“

Podobný osud připravili rabující skupinky i dalším kulturním památkám. Vyrabována, zničená nebo vypálena byla další dvě muzea v Mosulu a Tikritu. Muzeum v Mosulu bylo vyrabováno a těžce poškozeno krátce poté, co 11. dubna město obsadili kurdští bojovníci a americké síly. Ušetřena nezůstala ani biblická místa v deltě řek Euphrat a Tigris zhruba 200 kilometrů jižně od Bagdádu. Bible je označila za Rajskou zahradu a kolébkou lidstva. Dnes tam však zůstala jen zničená krajina, pokrytá kamením, stopami po bombách a výkaly.

Adamův strom, k němuž putovali křesťané, muslimové i židé, je mrtvý. „Kdysi jsme to tu považovali za malý kousek ráje na zemi,“ řekl profesor Kásim Chalíf. „Mnoho generací jsme učili, že to je skutečná Rajská zahrada, skutečný Adamův strom, místo, kde poprvé promluvil s Bohem. Teď je všechno v troskách. Už není ani úcta, ani lidskost, ani láska a laskavost,“ dodává zdrceně. „Vždyť i ti, kdo nevěří

Bibli, uznávají, že Mezopotámie, úrodné území mezi Euphratem a Tigrídem, je kolébkou Sumeru, Babylónie, Asýrie a dalších civilizací, kterým lidstvo vděčí za písmo, počty a svá první města. Právě tady vzniklo písmo a dny byly rozděleny na 24 hodin, tady byly napsány první epy. Podívejte se, co zbývá... to je tragédie. Doufám, že až bude v Iráku mír, že sem znovu budou lidé z celého světa chodit k Adamovu stromu.“

Co teď

15. duben – UNESCO rozhodlo vyslat do Iráku, „jakmile to dovolí podmínky,“ misi expertů, která by vyhodnotila škody a zjistila nejnaléhavější potřeby. „Knihovny, archívy a rukopisy musejí být pod ochranou,“ konstatuje se ve výzvě generálního ředitele OSN pro vzdělávání, vědu a kulturu (UNESCO) Koičiró Macuury k ochraně muzeí, knihoven a archívů v Iráku v prohlášení vydaném v Paříži. „Starobylé památky a svědectví o vývoji lidstva, které tyto instituce skrývají, jsou rozkrádány a vypalovány... téměř dvacet století psané historie lidstva je ohroženo,“ uvedl. „Je třeba učinit vše, aby byly tyto památky ochráněny před rabováním a zničením,“ zdůraznil. V pařížském sídle UNESCO se sešlo třicet mezinárodních expertů na projednání pomoci Iráku. Britské muzeum v Londýně rovněž oznámilo, že hodlá do Iráku vyslat tým expertů, a vyzvalo OSN, aby zakázala prodej starozitností ukradených v Iráku. Archeologové a další odborníci na jednání zvláštní komise UNESCO v Paříži konstatovali, že způsob, jakým byly památky na území Iráku devastovány, nasvědčuje tomu, že vše probíhalo systematicky a na objednávku mezinárodního organizovaného zločinu, na objednávky černého trhu s uměleckými předměty.

Podle zástupce irácké delegace při UNESCO byly od 9. dubna, kdy americké jednotky obsadily Bagdád, bagdádské muzeum, galerie a knihovny vykrádány a vypalovány. Nájezdy na ně organizovaly zejména v noci gangy využívající bezpečnostního vakua. Muzea v Bagdádu a Mosulu neměla žádnou ochranu. V Bagdádu byly kromě muzea zničeny ohněm národní archívy a těžce poškozeny knihovny.

Podle informací UNESCO byla bagdáská knihovna, postavená v roce 1953, vyrabována a částečně lehla popelem. Knihovna v centru Bagdádu uchovávala četné vzácné dokumenty, včetně dokumentů z období, kdy byl Irák součástí osmanské říše. Při požáru nedaleké islámské knihovny byly zničeny cenné dokumenty včetně nejstarší dochované kopie koránu.

„Nejde jen o historické památky Iráku, ale o paměť celého lidstva,“ dodal irácký zástupce. „Proč mohli (američtí vojáci) chránit ministerstvo ropného průmyslu a ne tyto tak významné budovy,“ otázal se.

V reakci na výzvy UNESCO a mezinárodní odborné i laické veřejnosti, dovolávající se odpovědností amerických sil za ochranu kulturních a historických památek v Iráku vyplývající z ženevských konvencí, se Spojené státy zavázaly, že budou spolupracovat při nápravě škod způsobených v kulturní oblasti v posledních dnech při rabování v Bagdádu.

17. duben – Na základě přijatých opatření oznámil americký Federální úřad pro vyšetřování (FBI), že vyslal do Iráku své agenty, aby hledali památky rozkradené při vlně rabování. Ředitel FBI Robert Mueller vyjádřil na tiskové konferenci ve Washingtonu odhodlání „udělat vše, co můžeme, abychom zajistili tyto poklady pro lid Iráku.“ Oznámil rovněž, že FBI spolupracuje s mezinárodní organizací Interpol, která mobilizuje své členské státy, aby vyšetřovaly veškeré případy prodeje ukradených artefaktů „na otevřeném i černém trhu“.

18. duben – Dopad válečných operací a zkáza iráckých sbírek a kulturních ústavů postihly základní vědecký výzkum a velice obtížnou situaci teď mají především američtí vědci. Deník The New York Times napsal, že válka v Iráku vedla k odložení nebo úplnému zrušení stovek výzkumných misí amerických badatelů na Blízkém východě i jinde ve světě. Jedná se o největší omezení amerického zahraničního výzkumu od druhé světové války. Výzkumníci mají problémy v celém islámském a arabském světě, kde válka vyvolala protiamerické citění. V některých případech akademické instituce nebo vědci sami zrušili

své mise v reakci na opakované varování Washingtonu, že Američanům v těchto oblastech hrozí útoky. V jiných případech badatelům z USA cílová země odmítla udělit víza. „Nemohu si vzpomenout, kdy se tak výrazně přerušil výzkum v nějaké oblasti. Válka zanechala velkou stopu,“ citoval deník profesorku Elizabeth Stoneovou z newyorské univerzity Stony Brook, která musela zrušit účast na archeologických vykopávkách v turecké lokalitě staré 2 600 let. Mnozí vědci se obávají, že potrvá dlouho, než nepřátelské citění dostatečně pomine a američtí výzkumníci budou moci obnovit svou činnost.

19. duben – Americká celní služba i pohraniční stráž dostaly příkaz, aby pátraly po předmětech vysoké historické ceny směřujících případně z Iráku do Spojených států na černý trh se starožitnostmi. „Důležité je, abychom s novým iráckým vedením spolupracovali na záchraně jejich kulturního bohatství,“ prohlásil představitel celní služby Robert Bonner. Rovněž se obrátil na představitele vypleněného bagdáského muzea s žádostí, aby americkým úřadům poskytl snímky ukradených exponátů a jejich podrobný popis, a vyjádřil naději, že irácká strana vyhoví těmto požadavkům co nejdříve, aby je celní služba i pohraničníci měli brzy k dispozici.

20. duben – Britský týdeník Observer s odvoláním na zdroje v Iráku uvedl, že americká armáda nebrala na zřetel doporučení Úřadu pro obnovu a humanitární pomoc, zřízeného k zajištění provizorní správy v Iráku, aby chránila muzeum v metropoli Bagdádu a zabránila jeho vyplenění místní lúzu. Národní muzeum se svými vzácnými archeologickými exponáty mělo být nejvíce chráněným objektem hned po irácké centrální bance. Ministerstvo ropného průmyslu, které bylo okamžitě americkými jednotkami pečlivě střeženo, bylo podle doporučení na seznamu chráněných objektů až na 16. místě.

Z Národního muzea v Bagdádu bylo podle dosud dostupných zdrojů při rabování ukradeno přes 50 000 položek včetně nejstarších uměleckých výtvorů a nápisů.

22. duben – Sběratelé umění a obchodníci oznámili, že na světových trzích již narážejí na umělecké předměty vykradené z iráckých muzeí. Bohužel se objevila zpráva agentury AP, že americká federální policie FBI v pondělí oznámila, že na jednom z amerických letišť zabavila podezřelý „kousek“.

Jedna z manažerek FBI Lynne Chaffinchová, zodpovědná za program pátrání po kradeném umění, sdělila novinářům, že čeká pokusy o prodej artefaktů v bohatých zemích. Mezi ně řadí zejména USA, Británii, Německo, Japonsko, Francii nebo Švýcarsko. Američané podle ní nakupují kolem 60 procent světových uměleckých předmětů, ať už nabytých legálně či nelegálně. „Registrujeme nejrůznější motivy, ale většinou jde o peníze,“ řekla o důvodech, které vězí za krádežemi umění. Chaffinchová také uvedla, že celníci už zajistili na jednom blíže neupřesněném letišti předmět, který může pocházet z některého bagdádského muzea. Nic dalšího nechtějí vyšetřovatelé k případu sdělit, aby neohrozili jeho další šetření. V každém případě ale na hraničních přechodech a letištech pátrají po asyrských, sumerských a mezopotámských skvostech, které by se mohly u cestujících objevit.

Aktivní pomoc při hledání ztracených památek začala poskytovat univerzita v Chicagu. Zařadila na své internetové stránky seznam předmětů, u nichž se má za to, že zmizely. Její experti vycházejí z toho, že z bagdádských muzeí bylo ukradeno dosud nezjištěné množství artefaktů, jejich počet se může pohybovat mezi 50 000 až 200 000 skvostů.

1. květen – Generální ředitel Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu (UNESCO) Koičiró Macuura ve středu 30. 4. v New Yorku vyzval Radu bezpečnosti OSN k přijetí rezoluce zakazující veškerý obchod s uměleckými předměty z vyrabovaných iráckých muzeí. Přiznal ale, že vzhledem ke zkušenostem z minulosti není velkým optimistou ani s případnou pomocí Rady bezpečnosti. Po první válce v Perském zálivu v roce 1991 bylo uloupeno

asi 4 000 cenných uměleckých předmětů a pouze 40 z nich se podařilo od té doby lokalizovat. Po válce v Afghánistánu v roce 2001 bylo objeveno jen asi 80 objektů.

„Máme daleko k tomu, abychom zakázali nezákonný obchod s uměleckými předměty. Pro lidstvo je to velmi, velmi tragické,“ prohlásil Macuura. Objem obchodu s ukradenými uměleckými artefakty všeho druhu odhadl v celém světě na pět miliard dolarů ročně. Větší obrat má z nelegálních aktivit jen obchod s drogami. Generální ředitel také oznámil, že usiluje o to, aby vypleněné irácké památky se nejdříve navštívily tím UNESCO. „Jednáme s okupačními silami, aby se tato mise mohla uskutečnit již v prvním květnovém týdnu,“ dodal. UNESCO mezitím spolupracuje s odborníky ve snaze sestavit seznam vyrabovaných předmětů.

Vojáci končí, ale začíná nová válka, válka o záchranu životů a nápravu škod. Válka o naši paměť.

P. S.

Není to tak dávno, co jsem měl s bratrem v ruce při restaurování tepané, měděné zlacené sochy Sloupu Nejsvětější Trojice z Olomouce, zařazeného do seznamu památek UNESCO. Víím, co válka s památkami dokáže a co dá za práci škody napravit. Vyučil jsem se v Praze uměleckým pasířem, pracoval na výrobě uměleckořemeslných předmětů i restaurování děl starých mistrů, spolupracoval s výtvarníky a památkáři, vyučil se u káhírských cizelérů ve staré čtvrti Khan al-Khalili, jako kluk chodil po ulicích Bagdádu a vedl knoflíkové války s bagdádskými kluky a nakonec vystudoval arabistiku – orientalistiku na FF UK a pracoval jako překladatel a novinář, a proto je můj vztah k mírovému dílu lidských rukou a umu a k této oblasti světa mnohem citlivější. Válku nemám rád. Věřím, že škody člověk opět překoná, nikdy v tom není sám.

Miroslav Houska
Společnost česko-arabská

Také Uche Okeke sedmdesátníkem

Po loňském jubileu průkopníka africké grafiky Bruce Onobrakpeyi se letos dožívá téhož věku další přední představitel současné nigerijské kultury prof. Uche Okeke. Už jako středoškolaák maloval názorné pomůcky a sbíral ibský folklor. Jako student první nigerijské výtvarné akademie v Zarii vedl skupinu, která vyžadovala, aby se britské osnovy přednášek rozšířily i o bohaté africké kulturní dědictví a uplatňování jeho životných prvků v moderním umění. Ještě během jeho studia vydal klub současných umělců MBARI první nigerijskou výtvarnou monografii, věnovanou expresivním Okekovým perokresbám ibských mýtů a maškar. Současně byl pověřen obřím muralem pro lagoskou Výstavu nezávislosti.

V první polovině šedesátých let organizoval Uche Okeke klub MBARI v Enugu a byl i divadelním autorem. Kulturní středisko a galerii ASELE, jež původně zřídil v místě svého mládí Kafarnau, přenesl do Nimo v nynějším státě Anambra. Během občanské války po roce 1966 burcoval svět svými kresbami uprchlíků, dokumentací ibské kultury a knihou Pohádky ze Země mrtvých, vydané v USA. V Německu studoval techniku vitráže, v Africe dosud neznámou. Osobitě výstižně ilustroval Achebův román Svět se rozpadá. Od sedmdesátých let rozvíjel africkou pedagogiku umění jako vedoucí katedry a později jako děkan fakulty umění nigerijské univerzity v Nsukce. Inspiroval umělce i pedagogy k modernímu uplatnění tradičních dekorativních prvků „uli“. V roce 1976 uspořádala nsukská univerzita symposium o moderním nigerijském umění, v jehož sborníku uveřejnila i příspěvek českého výtvarného afrikanisty, s nímž je Okeke už 36 let v přátelském korespondenčním kontaktu a jemuž z Nigérie vícekrát poslal kulturní informační podklady, jinak nedosažitelné.

Uche Okeke byl ve štábu 2. světového festivalu africké kultury FESTAC 77, který se konal v Lagosu. Zúčastnil se jako delegát Nigérie bělehradské konference UNESCO a na doporučení autora této vzpomínky byl pozván do jury bratislavského Bienále ilustrací knih pro děti.

Od roku 1985 se Okeke soustředil na rozvoj ústavu ASELE v Nimo, který dokumentuje moderní i tradiční nigerijskou kulturu literaturou i sbírkami, galerií a stal se konzultačním inspirativním střediskem. Letošní Okekeovo jubileum oslaví ústav bohatým ročním programem, nazvaným Hold pro Asele, jež byla ibskou mytickou designerkou. První čtvrtletí roku 2003 patřilo dětské umělecké tvořivosti a na druhé čtvrtletí s Okekeovými narozeninami na konci dubna byla naplánována jubilentova výstava, přednášky a diskuse. Třetí čtvrtletí pokračuje ústavními semináři, workshopy rozvíjejících se i už uznávaných umělců a v posledním čtvrtletí bude v Nimo prodejní i neprodejní výstava nigerijských umění a řemesel. Zájemcům o přímý kontakt s Institutem ASELE poslouží e-mailová adresa: asele_institute@africamail.com

Osłavy Okekeových sedmdesátin nebudou ovšem jen v jeho nynějším sídle. Jeho přínos shrnul už v únoru lagoský deník The Guardian a oznámil retrospektivní výstavu umělce v galerii Mmili Mma s diskusí, již bude předsedat laureát Nobelovy ceny Wole Soyinka. Znalec Okwui Enwezor bude o jubilentovi přednášet v Goethe Institutu a pak na Univerzitě Ahmadu Bello. A Národní galerie v nigerijské metropoli Abuji otevře stálou expozici díla Uche Okekea spolu s prezentací knihy o něm.

Alois Wokoun
Společnost přátel Afriky

Pěstní klíny

Chceme-li pochopit velkolepou minulost Sahary, musíme se zbavit představy odvěké nedozírné, nehostinné pouště. Sahara nebyla vždy takovou pustinou, jakou ji známe dnes. Ba naopak, byly tam široké stepi, savany, rozsáhlé lesní porosty, řeky i jezera. Krajinu oživovaly nejrůznější druhy africké zvířeny. Sahara byla také od nejstarších fází doby kamenné hustě osídlenou oblastí, takže mnohá místa jsou dnes doslova poseta kamennými nástroji. Jsou to jediné doklady, které nám stáropaleolitici lovci, jejichž kosti se už dávno proměnily v prach, zanechali.

Kamenné nástroje podávají svědectví nejen o rozvoji výroby, ale také o probouzejícím se estetickém citění. Tvar nástrojů se postupně zdokonaloval do té míry, že k funkčnímu požadavku mohl přistoupit i motiv estetický. Tady má primát Afrika, kde se poprvé objevil pravidelně obitý pěstní klín, projev tak zvané acheulské kultury. Nejznámější nástroj starého paleolitu – acheulénu (stáří 200–150 tisíc let), pěstní klín dokonalých oválných i hrotitých tvarů, vznikl pracným oboustranným objevením výchozího kusu kamenné suroviny, postupným přibližováním se zamýšlenému tvaru. Tento artefakt – výsledný produkt velmi dlouhého vývoje – je pokládán za univerzální nástroj své doby.

Výskyty pěstních klínů jsou známy z mnoha míst libyjské Sahary. Vydejme se nyní proti proudu času a vkročíme spolu na jedno takové naleziště. Rozkládá se na jihovýchodním okraji písečného příkrovu Ramlat az Zalláf, deset kilometrů jihozápadně od oázy Tamanhint, nedaleko výrazné ostrovní hory. Tato majestátní tabulová hora s vrcholem rovným jako deska stolu a se suťovými osypy na úbočích vévodí krajíně a z daleka přitahuje zraky poutníků. Vrcholová plošina nabízí rozhled do kraje. Písek v okolí hory je zpevněný chundelatými keříky suché drnové trávy. Chomáčky travin jsou plastické, vítr k nim navál písek a upěchoval jej v malé kopečky. Vypadají při pohledu shora jako polštáře. Oblévány bočním světlem vrhají na písek černé kulaté stíny –

Sahara ve skvrnitém přehozu, převlečená za leoparda. Pěstní klíny, ale též různé štípače a kladiva spočívají na široké planině pokryté nafoukaným pískem, vytvářejícím někdy malé podélné duny. Pěstní klíny, ponejvíce třináct až sedmadvacet centimetrů dlouhé, vykazují oválný i zahrocený obrys a čokovitý, v menší míře želvovitý nebo klínovitý profil. Boky bývají vyklenuty oválně až ostře. Mnohé z těchto výrobků se vyznačují jemnou plošnou úpravou. Za jejich konečnou podobu – za mírné zaoblení hran mezi stopami po obíjení – je odpovědná abrazivní činnost pouštního větru.

Zdroj suroviny pro výrobu byl nalezen dva kilometry jihovýchodně od lokality, na zmíněné stolové svědecké hoře, která je budována jurskými křemennými pískovci. Nejvyšší část souvrství na vrcholu hory byla v geologické minulosti ještě dodatečně krustifikována, takže vznikl křemitý pískovec až křemenec, anebo železitý pískovec. Pro výrobu pěstních klínů byly přednostně používány právě tyto pevné a odolné horniny.

Je to skutečně ojedinělý a těžko sdělitelný zážitek, když člověk stojí v podvečer uprostřed někdejšího areálu pradávných saharských obyvatel. K obzoru klouzající sluneční kotouč vysílá poslední paprsky, které barví svahy hory do růžova. Stíny lesknoucích se pěstních klínů, pohozených tu i onde na povrchu plochého terénu, se prodlužují. Jejich horní plochy byly vyleštěny působením pískových zrn, jež byla proti nim vrhána větrem, a „přelakovány“ pouštním lakem. Nástroje zhotovené z železité horniny, rudohnědě až čokoládově hnědě patinované, se zřetelně rýsují na podkladu světlého písku. Zvednete-li některý z artefaktů, zjistíte, že jeho spodní strana, dotýkající se země, si podržela původní zbarvení i drsnost suroviny.

Nikdy by mě bylo nenapadlo, že se budu procházet mezi statisíce let starými kamennými nástroji, budu je brát do rukou a zamýšlet se nad pocity lidí acheulské doby. Tehdejší výrobci projevíli vyvinutý cit pro kamenné suroviny. Všimli si jejich technologických vlast-

ností, ale také jejich pestré barevnosti a dokonce i struktury či kresby. Toho všeho dovedli využít k umocnění estetického účinku artefaktů vypovídajících o tom, že v saharském pravěku se rodila lidská snaha mít kolem sebe předměty nejen funkční, ale i hezké.

*(Výňatek z připravované knihy
I. Mrázka „LIBYJSKOU SAHAROU
po velbloudích stezkách“.)*

Ivan Mrázek
místopředseda pobočky SPA, Brno

Blahopřejeme!

K významnému životnímu jubileu prof. MUDr. Vladimíra Šerého, DrSc., čestného předsedy SPA

Dubnový výbor předsednictva naší společnosti byl nejen pracovní, ale vpravdě i slavnostní, a to díky radosti z 80. narozenin – ke kterým jsme měli příležitost blahopřát svěžímu jubilantovi, panu profesoru Vladimíru Šerému, zakladateli a čestnému předsedovi Společnosti přátel Afriky.

Pan profesor MUDr. Vladimír Šerý, DrSc., absolvoval lékařskou fakultu UK v Praze v letech 1945–1950. Již jako student doplňoval své vzdělání též studiem na lékařské fakultě v Paříži. Záhy se specializoval v oboru epidemiologie, kde dosáhl nejvyšší pedagogické i vědecké hodnosti.

Od roku 1966 působil jako epidemiolog v desítkách projektů WHO, Mezinárodního červeného kříže a UNICEF v 84 zemích Afriky a Asie, kde díky své vysoké erudici, výtečným organizačním a jazykovým schopnostem pomáhal řešit a zvládat, ve svízelných podmínkách, závažné epidemiologické situace.

Své odborné zkušenosti v oborech epidemiologie, geografické medicíny, cestovní hygieny a též etnografie, historie i kulinářství uplatňoval v bohaté publikační činnosti

– v 40 samostatných publikacích, ve stovkách článků v odborných časopisech a přednášek na mezinárodních konferencích, na kterých je stále vítaným zvaným hostem. S velkou péčí se též věnoval výchově zdravotníků, zejména v rámci Institutu pro další vzdělávání ve zdravotnictví v Praze (kde pořádá kurzy dosud), pomáhal připravit tisíce lékařů, kteří se uplatnili v práci v oboru po celém světě.

Pro nás je zajisté velmi významnou skutečností, že pan profesor Šerý patří mezi zakladatele Společnosti přátel Afriky, kde jako předseda působil velmi agilně v letech 1990–1997 a dosud mu, jako čestnému předsedovi, náleží dík za iniciativu a inspiraci pro práci naší Společnosti.

Vážený pane profesore, jsme rádi, že jsme mohli být s Vámi.

Všichni Vám přejeme mnoho štěstí, zdraví a dlouhá léta – neboli –

Sisi sote tunakutakia heri, afya na marefu!

předsednictvo Společnosti přátel Afriky

Prof. PhDr. Jaroslav Oliverius, CSc. slaví významné životní jubileum

Významné životní jubileum 70 let oslavil člověk opravdu významný – Prof. PhDr. Jaroslav Oliverius, CSc., věhlasný arabista, hebrejista a aramejista Ústavu Blízkého východu a Afriky Univerzity Karlovy. Za svůj dosavadní plodný život toho stihl dokázat opravdu hodně – kromě řady vědeckých článků a učebních textů také znamenitou

publikaci Svět klasické arabské literatury, určenou široké veřejnosti, a četné překlady – připomeňme jen Skandál v Káhiře Nagíba Mahfúze či k vydání připravený Kalíla a Dimna. Ale hlavně – vychoval bezpočet studentů, jimž nelze než závidět.

A tak se Společnost česko-arabská, k níž má pan profesor vřelý vztah, připojuje k pře-

dlouhému zástupu gratulantů: Vážený pane profesore, obdivujeme Vaši duševní i fyzickou svěžest a bezoblačnou mysl a ze srdce Vám přejeeme stále zdraví a mnoho dalších

úspěchů nejen k těmto kulatinám, ale i do řady příštích.

předsednictvo Společnosti česko-arabské

Nejbližší kontinent a jeho škola

Jaká je naše představa o africké škole? Víme, jaká je škola naše, jaké jsou školy americké, anglické a francouzské, ale škola africká? Představitost je neokonečná, jediné co člověk se stoprocentní neomylností může říci, je, že „je to tam jiné“. Proč je tomu tak? Možná nás zajímá vyspělost školských systémů, ze kterých si můžeme přebírat nové poznatky a nové trendy, ale co si člověk může vzít z afrických škol? A co nám může africké školství přinést? Z čeho se můžeme poučit? Jakých chyb se můžeme vyvarovat? Jak budeme rozumět dítěti, sousedovi, spoluobčanovi z afrického kontinentu, který se vzdělával v rozdílných školách a za jiných podmínek? Afrika je náš geograficky nejbližší kontinent a zároveň nejvzdálenější, zájem o něj však projevuje jen několik málo jedinců. Někoho Afrika přitahuje, jinému je lhostejná. Jedno je ale jisté, stále více se s lidmi z Afriky budeme setkávat tváří v tvář a po vstupu do Evropské unie obzvlášť. Stane se to samé, co nám celý svět vytýká? Neporozumění a neochota porozumět jiné národnostní menšině na území naší malé země?

Je obtížné se zajímat o kontinent nebo státy, kam se bez turistických kanceláří těžko člověk dostane, je obtížné zajímat se o něco, kde člověk nikdy nebyl a informace získává pouze zprostředkovaně, za těchto okolností pochopitelně zájem klesá. Je ale jisté, že Afrika zůstává krásným přírodním spektrem, že Afriku můžeme nazývat kontinentem „dobrodruhů“, že Afrika je stále kontinentem s velmi nízkou úrovní vzdělanosti. Informace a přehledy získáváme od světových organizací UNICEF, UNHCR, WHO, Světové banky a podobně, ale v číslech všechny problémy nevystihneme a nepochopíme. Jaká je ale opravdu africká škola uvnitř, jaké mají žáci zázemí?

Státy Afriky před koloniálním obdobím měly svůj vývoj vlastního vzdělávacího systému, který však naboural a určitý zaběhnutý systém zničil kolonialismus. Děti se do tohoto období vzdělávaly v misionářských školách v kostelech, bylo jim poskytnuto vzdělání podle islámu. Byl kladen důraz na vzdělávání v oblasti zemědělství, na orientaci ve společnosti. Cíle byly směřovány k výuce některých profesí, jako je lékař či umělec a řemeslník. Učílo se neformální formou vyučování na základě pranostik, pořekadel, ústní lidové slovesnosti, báchorek a povídek či hádanek. Děti uznávaly zejména hodnoty, které byly v jejich kmenech a společenstvích pro ně zřetelné a jasné a hlavně léta platné a zaběhnuté. Studenti respektovali tyto hodnoty a zásady, dokud jim však nebyl ukázán a nastolen rozličný život, který s sebou přinesli kolonizátoři. Kolonialismus měnil hodnoty Afričanů tak rychle, že výsledkem byla pouze desorientovanost. Školu a vzdělání chápali Afričané jako prostředek k vyššímu výdělku a k většímu uznání ve společnosti. Vzdělávána byla pouze elita a ta se velice rychle učila od „bílé“ nadvlády špatným a pohrdavým postojům vůči svým soukmenovcům. Vzdělání využívali pouze pro pozdější upevnování své moci a závislosti svých poddaných na jejich nadvládě. Vzhled školy v tomto období byl již formální, ale školy nebyly přepřelňovány jako dnes, kdy průměrně na jednoho učitele připadá okolo čtyřiceti žáků.

Dnešní Afrika ve svých okopírovaných školských systémech se stále pokouší dohnat Evropu a USA. V Africe se tisknou knihy a učebnice pro školy, které jsou z finančních důvodů dostupné převážně bohatým a které kopírují evropské systémy. Africké děti se například učí o evropských hudebních skladatelích, ale svou krásnou a pro ně tradiční

a zcela pochopitelnou hudbu mají zpracovanou pouze okrajově, na druhou stranu ale velkou pozornost věnují hospodářství, zemědělství a výuce jazyků. Dokonce se učí již od útlého dětství, tedy od našeho prvního stupně, domácí ekonomiku a zemědělství. V některých školách je kladen velký důraz na tělesnou výchovu, vždyt by to nebyla právě Afrika, odkud by si některá fotbalová družstva nebo atletické kluby nevypůjčovaly sportovce. Afričané, kteří řídí školství, což jsou kromě ministerstev školství ještě místní vlády a různé spolky učitelů a rodičovská sdružení, samozřejmě hledají nové postupy, ale bohužel si kladou stále takové úkoly, které jsou natolik vzdálené svému cíli, že jsou nejen pro právě úřadující vládu, ale i pro ty následující naprosto nedosažitelné.

Jako jinde ve světě objevují se také v Africe školy státní a soukromé. Státní školy bývají zpravidla na velice nízké úrovni, a to hned z několika příčin. Stát nevyplácí mzdy učitelům i několik let, finanční prostředky vyčleněné na vzdělávání se cestou k cíli rozptýlí a na samotné školy zbývají pouze střepiny, školní budovy – pokud jsou – naprosto nevyhovují jakékoli výuce a také sociální úroveň mnohdy nedovoluje rodinám posílat své potomky do škol. Chybí pomůcky, a to v tom nejzákladnějším slova smyslu, nejsou k dispozici například sešity, učebnice, tabule a křídly. Mnohdy se učí jen v přírodě pod stínem stromu, jindy děti nemohou školu ani navštěvovat, protože musí vypomáhat v rodině s hledáním a vyděláváním finančních prostředků na svou obživu. Africké děti mohou kdykoli opustit školu, přestože téměř v každé zemi je povinná školní docházka. Své vzory v pologramotných učitelích nenacházejí a v podstatě již od primární školy jsou odrazovány od vzdělání. Pobyť ve škole považují za ztrátu času, protože ve stejnou dobu by byly potřebnější na plantáži, či při výrobě nebo prodeji. Hygienické zázemí škol téměř neexistuje a to samé můžeme říci i o zajištění zdravotní péče. Ve školách není pitná voda, nábytek a laboratorní vybavení, které ještě v osmdesátých letech bylo na velice dobré úrovni, je dnes rozkradeno.

N I G É R I E	
24 %	děti má stálou třídu
46 %	dočasně sedí na matracích, v trávě
30 %	ve stínu pod stromy

V soukromých velice drahých školách, které jsou v podstatě určeny pouze nejvyšším vrstvám, se úroveň vyučování rapidně liší od státních, ale také mezi soukromými školami je obrovský rozdíl. V některých školné dosahuje závratných částek, jiné jsou tzv. „za babku“, ale podle toho mají také úroveň. I ve velmi drahých soukromých školách mají děti často jen základní vyučovací pomůcky. V levnějších soukromých školách se situace v mnohých směrech podobá státním školám. Školy se ale rovněž hmatatelně liší v urbanizované oblasti a na vesnici. Další velký problém v Africe je doprava, která ochromuje studenty a žáky v možnosti navštěvovat vzdálenější školy. Život ve vesnické škole vypadá spíše jako jedna praktická hodina pracovního a pěstitelského vyučování občasně proložena výukou čtení, psaní a počtů.

Naopak studenti z některých vyspělých soukromých škol již chápou určité vzory, mají ideály, chutí bojovat za lepší budoucnost a uvědomují si, že vzdělávání je velmi důležitou součástí jejich života. Že potřeba poznání je obohacuje, že učení není pouze citace biblických a koránových textů. Vyučují je učitelé s univerzitním vzděláním, v některých případech i Afričané, kteří absolvovali školy na předních evropských univerzitách.

I když mnozí studenti jsou po ukončení vyššího stupně vzdělání odhodláni bojovat za lepší systém vzdělání, zůstávají „převálcování“ zaběhlým ozubeným kolem destruktivních systémů, a proto školy, vzdělání učitelů a vůbec celé školství je na velmi neuspokojivé a nízké úrovni. Afrika jakoby stále hledá ve svém po léta sto procentně fungujícím systému něco lepšího a na těchto vzdušných pilířích si buduje své politické a společenské uznání, které až realita a čas označí puncem plevele.

Iveta Chmielová Dalajková
Společnost přátel Afriky

K nedožitému 75. výročí narození ing. Josefa Vágnera, CSc.

Dne 26. 5. 1928 se v podkrkonošské obci Ždírnice (okres Trutnov) narodil ing. Josef Vágnér, který později proslul svými africkými výpravami za odchytom divoké zvěře v Africe a založením SAFARI v královédvorské ZOO.

Někdejší český lesník vystudoval Lesnickou fakultu a Institut tropického lesnictví a zemědělství na Vysoké škole zemědělské v Praze. Ředitelem ZOO SAFARI ve Dvoře Králové byl v letech 1965–1983, pracovní činnost vykonával v JAR, Kamerunu, Keni, Mosambiku, Namibii, Tanzánii, Ugandě a Zambii.

Afriku, která byla téměř jeho druhým domovem, a především její faunu a flóru, nemírně zpopularizoval a jeho vědecká činnost byla známa téměř po celém světě. Napsal více než sto článků v našem i zahraničním tisku, přednášel u nás doma i v zahraničí.

Člověk velmi energický, cílevědomý a charismatický v době, která mu moc nepřála, aby uskutečnil svůj velký sen, byl některými odborníky a politickými kruhy podceňován. Teprve po několika úspěších mu začali lidé této skupiny věřit. Měl samozřejmě jak své obdivovatele, tak i své odpůrce a statečně snášel i závist. Přesto všechno se ukázal být profesionálem na svém místě a kdysi podceňován byl nakonec v 80. letech uznáván i tehdejší mocenskou vládnoucí garniturou.

V roce 1946 byla založena východočeská ZOO ve Dvoře Králové a měla jen pár drobných a středně velkých zvířat převážně evropské fauny. Když ing. Josef Vágnér v roce 1965 nastoupil jako ředitel této ZOO, byl to on, kdo přišel s myšlenkou založit malé SAFARI v Podkrkonoší. Měl jasnou a praktickou představu o životě velkých savců Afriky, především býložravců, a tamější podmínky stádního

způsobu života chtěl umožnit i dovezeným zvířatům z Afriky v českých podmínkách, což se mu v naprosté jedinečnosti a nenapodobitelnosti nakonec podařilo. Tím prakticky proslavil východočeskou ZOO a zpopularizoval ji naší i zahraniční vědecké i laické veřejnosti.

Originální byly jeho transporty zvířat. Velmi dobře věděl, jak přesně zorganizovat náročné transporty zvířat z africké buše přímo do karantény královédvorské ZOO. Precizní zvládnutí časově náročných transportů bylo jedinečné, neboť měl minimální ztráty drahocenného genetického fondu. Proto vybíral zvířata silná a odolná, schopna zvládnout dlouhé cestování po moři i letcky. Toto bylo základem chovu afrických zvířat z expedic v letech 1966–1976, které sám vedl, čítajícím dohromady 1 964 kusy zvířat.

Kromě Afriky pracoval také v Asii; konkrétně čtyřikrát v Indii, dvakrát na Cejlonu a jednou v Barmě, Nepálu a Vietnamu.

Z jeho četné literatury jsou nejznámější knihy *Afrika – ráj a peklo zvířat* a *Afrika – od Dračích hor na sever*. Ty byly na tehdejší dobu doslova bestsellery a našly si řadu obdivovatelů. Posledním literárním počinem byla kniha *Kimuri – lovecké příběhy a pohádky z Afriky*, na které se podílel se svým synem Zdeňkem. Tato kniha měla mít pokračování v titulu *Hatart*, ale vydání se již nedočkala. Ing. Josef Vágnér zemřel po dlouhé nemoci 6. 5. 2000.

Jeho odkaz a památka by neměly být zapomenuty v kultuře českého národa. Čest jeho památce!

Jiří Zlámal
pobočka SPA, Olomouc

Prof. Jiří Šimek – in memoriam

Jako přítel Afriky nezapomínáme na kolegy, kteří v minulých desetiletích pracovali v afrických zemích, kam jezdili stavět, učit a léčit. Mnozí z nich odešli již do důchodu, mnozí také odcházejí navždy. Jedním z nich je prof. Ing. Jiří Šimek, DrSc., který letos v únoru podlehl těžké nemoci.

V roce 1967 jako 37letý odborník odletěl do soudánského Chartúmu, kde pak čtyři semestry přednášel mechaniku zemin a zakládání na Technické univerzitě. V české obci v Chartúmu se setkal s přáteli ze studií a našel přátele nové také mezi soudánskými kolegy na fakultě. Ve své učitelské práci byl jako vždy poctivý a vysoce odpovědný. Citlivě vnímal zemi a je-

jí obyvatele, jejich problémy, možnosti, které se jim mohou vzděláním otevřít, i politické a etnické překážky, které se jim stavěly do cesty. Do Čech se vrátil jako přítel Súdanců a těm, kdo za různých nepříznivých okolností museli Súdán opustit, nabízel ochotně vždy pomocnou ruku. Zkušenosti ze Súdánu dobře uplatnil i v Praze při přednáškách pro zahraniční studenty a při školení doktorandů.

Všichni, kdo jej poznali (jako autor těchto řádků v roce 1968 při cestě do Lambaréné), budou nadále uchovávat jeho světlou památku.

-LK-

Český afrikanista a diplomat o Ghaně

Vladimír Klíma: Ghana.

Praha, Libri, 2002.

Brož., 96 stran, ISBN 80-7277-156-6.

Pražské nakladatelství Libri začalo vydávat edici Stručná historie států. Je záslužným činem, že v šestém svazku této edice je věnována pozornost rovněž černé Africe, která je v posledních letech v České republice hotovou Popelkou na knižním trhu. Obzvláště je třeba přivítat, že se přitom dostalo slovo známému přednímu českému afrikanistovi, znalci africké literatury a rovněž bývalému českému velvyslanci v Ghaně, PhDr. Vladimíru Klímovi, CSc., který donedávna vykonával funkci předsedy Společnosti přátel Afriky v ČR. V naší zemi se totiž dosud ne tak často dostává příležitost skutečným znalcům problematiky černého kontinentu vyjádřit veřejně – ba dokonce knihou – své znalosti a názory o Africe.

Autora a jeho útlou knížku je třeba hájit před neurvalými, ignorantskými útoky anonymních pisálků některých celostátních novin německé provenience, obviňujících seriózního českého afrikanistu z různých údajných „hříchů“. Jako recenzent-afrikanista musím konstatovat, že autor má za sebou celou řadu knih, studií, článků, recenzí a přednášek na Univerzitě Karlově, názorně dosvědčujících jeho plnou kvalifikaci, navíc doplněnou několikaletým diplomatickým pobytem v Ghaně, nemluvě o předchozím studijním pobytu v Nigérii.

Lze pouze litovat, že Vladimír Klíma se ocitl v jakémsi „Prokrustově loži“, vyplývajícím z vymezených 93 stran knižního textu, obsahujících geografické, ekonomické, his-

torické a politické údaje v co nejstručnější formě.

Bylo by proto křivdou vyčítat autorovi, že mu nebylo dopřáno důkladněji narysovat postavu zakladatele svobodné Ghany, prezidenta doktora Kwame Nkrumaha (1909–1972), státníka přesahujícího svým významem africký kontinent. Státníka, který byl jako zásadový stoupenec panafrikanismu zakladatelem Organizace africké jednoty v květnu 1963 a rovněž čelným představitelem hnutí nezúčastněnosti, jež sehrálo tak významnou úlohu v době „studené války“. Jestliže v naší vlasti byl přijat zákon „TGM se zasloužil o stát“, který nelze uplatňovat na kohokoliv jiného, ponechávám T. G. Masaryk byl zakladatelem československého státu, z něhož dnes zbyla pouze nynější ČR, tak obdobně zakladatelem ghanského státu byl po dlouhé době kolonialismu Kwame Nkrumah. Jestliže v Československu se každý politik musí vyrovnávat s Masarykovým myšlenkovým odkazem, tak obdobně je tomu v Ghaně – první osvobozené kolonii v černé Africe po druhé světové válce – s myšlenkovým odkazem velkého Afričana Kwame Nkrumaha. Vladimírovi Klímovi je třeba popřát dobré zdraví, aby měl dosti sil a času ke zpracování historického portréru této významné postavy novodobých afrických dějin. Potřebné odborné předpoklady k tomu autor nesporně má.

Závěrem lze pouze poděkovat autorovi za velmi potřebnou knížku o významné africké zemi a nakladatelství Libri popřát publikaci dalších knih o afrických zemích.

Josef Poláček
Společnost přátel Afriky

Islám a Západ

Luboš Kropáček:

Islám a Západ, historická paměť a současná krize.

Praha, Vyšehrad, 2002.

Kniha našeho výborného arabisty a islamologa profesora Luboše Kropáčka vyšla v pravý čas, aby připomněla čtenářům vážnost situace, ve které se svět nachází na počátku 21. století. Na jedné straně pozitivní dopady globalizace (např. lepší přístup k informacím a obchod), ale na druhé straně sílící proces fragmentalizace v rozvojových zemích, narůstající ekonomicko-sociální problémy a obavy tradicionalistické společnosti ze ztráty identity pod vlivem rychlé modernizace.

Hruzné atentáty v USA vyvolaly strach a současně podezřívavost vůči muslimským menšinám v západních zemích, které v mnohých případech přerostly v xenofobní, rasistické útoky a islamofobii. V této atmosféře se často objevuje literatura, která nepřispívá k porozumění v globálně orientovaném světě. Kritiku zaslouží především silná černo-bílá uměle vykonstruovaná generalizace. Islám je popisován jako nepřizpůsobivé a militantní náboženství, které se těžko adaptuje současné multikulturní společnosti na Západě. Někteří autoři zpochybňují vizi multikulturalismu a doporučují represivní opatření proti kulturně „nepřizpůsobivým menšinám“ v zájmu bezpečnosti většiny. Zpřisňují se migrační, azylové a vízové předpisy a zákony, které budou bránit normálnímu pohybu lidí i pracovní síly. Zhroucený blízkovýchodní mírový proces a svržení iráckého režimu bez mandátu OSN vyvolal pocity rozčarování a hořkosti v arabském, muslimském světě. Sílí v něm anti-americké a antizápadní nálady. Kropáčkova kniha pohlíží na vzniklou situaci jako na krizi ve vztazích a hledá kořeny jejího vzniku ve složitých historických souvislostech. Podle autora negativní stereotypy vyplývají často z deformované historické paměti, která byla v případě muslimů ovlivněna mimo jiné

brutálně provedenou reconquistou, křížáckými válkami, kolonizací, nedotaženým procesem dekolonizace a palestinskou otázkou. Součástí kulturně-historického povědomí zvláště Evropy zůstaly muslimské středověké výboje v Evropě a naposledy terorismus. Autor poněkud redukoval eurocentristickou namyšlenost ve vztahu k islámu, když tvrdil, že islámské dějiny poznaly příklady skutečné netolerance i tolerance. V souhrnu však postavení „vlastníků Písma“ bylo v muslimských zemích převážně lepší než obdobné postavení židů ve středověké Evropě.

V knize najdeme zajímavé zamýšlení nad hlavními zdroji nepochopení a konfliktů mezi světem islámu a Západem, Evropou od rané islámské doby přes středověké křížácké výpravy, turecké války, kolonialismus 19. a 20. století až k nástupu politického islámu od sedmdesátých let 20. století. Příčiny negativních stereotypů myšlení jsou vysvětlovány a jsou dávány do konfrontace s pozitivním tolerantním myšlením sledované doby, které přispívalo podle možností ke sbližování a poznání odlišných civilizací. Shrnuty jsou i současné názory západních i muslimských politologů a historiků na rozhodující historické události.

V závěru autor studuje projevy islamofobie v USA i zemích EU, zvláště po 11. 9. 2001, které, citují podle autora, „měly a mají tisíc a jednu tvář, některé jsou zakryté, jiné se předvádějí přímo s okázalou pýchou“. Sahají od politiky a akademických kruhů až k diskriminačním praktikám a xenofobní kriminalitě“ (s. 141). Nechybí zamýšlení křesťanských myslitelů nad islámským náboženstvím i muslimský pohled na křesťanství. Existují síly na Západě, které se snaží najít po skončení studené války nového nepřítele právě v islámu. Někteří západní politici-reformátoři se domnívají, že politická liberalizace, demokratizace podle západní šablony musí probíhat stejně rychle nebo ještě rychleji než ekonomická liberalizace, aniž by se příliš zamýšleli nad úrovní současného společenského rozvoje islámských zemí. Neberou v úvahu

etické a morální imperativy muslimského světa, vyplývající z jiného kulturního prostředí. Huntingtonovy úvahy o „krvavých hranicích islámu“ a nevyhnutelném střetu civilizací dostaly nový impuls po 11. 9. Mnozí lidé začali dokonce jeho strašidelné vizi světa věřit, ale značná část odborníků, politiků, novinářů a publicistů se snaží dokazovat, že konfliktu lze spolehlivě předejít dialogem, tolerancí a vzájemným poznáváním. Profesor Kropáček patří k rozhodným kritikům Huntingtonovy konfrontační teorie, kterou podrobil ostré kritice i v této nové monografii. Kniha se zabývá především kulturně-historickými aspekty krize, ale podstatně menší pozornost je věnována ekonomickým a sociálním problémům.

Nová Kropáčkova kniha je napsána s erudicí, podepřenou dlouhodobým studiem a znalostmi islámské problematiky. Za uznání stojí autorův kultivovaný jazyk a pečlivě provedené jazykové přepisy z arabštiny. Autor shromáždil na poměrně malém prostoru velké množství názorů a hodnocení, které jsou logicky uspořádány a typologicky vyděleny. Kniha je navzdory složitosti tématu přehledná, i když mně osobně trochu schází jmenný rejstřík, který většina jeho předchozích monografií měla. Lze ji vřele doporučit všem zájemcům o problematiku islámu z řad odborníků i laiků.

Jaroslav Bureš
Společnost česko-arabská

Egypt

Břetislav Vachala: Egypt.
Praha, Libri, 2003.
Brož., 175 stran.
ISBN 80-7277-138-8

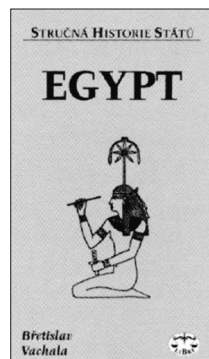
Před nedávnem vydalo nakladatelství Libri ve své edici Stručná historie států knihu našeho předního egyptologa Břetislava Vachaly EGYPT.

Autor v ní podává přehled dějin Egypta od nejstaršího pravěkého osídlení po současnost. S velkým zaujetím mapuje vývoj od prvních státních útvarů archaické doby přes Starou, Střední a Novou říši, včetně přechodných dob, až po Pozdní dobu. Na ně pak navazuje výklad doby řecké, římské a byzantské, která byla nakonec vystřídána obdobím arabsko-islámským.

Pasáže věnované politickým dějinám starověkého Egypta, jednotlivým panovníkům a jejich počínům jsou často střídány líčením hospodářských poměrů, organizování státní správy, obchodních aktivit, těžby nerostů a jejich využití, či náboženského systému a mravního kodexu společnosti. Čtenář se dozví též mnoho zajímavých informací o běžném každodenním životě obyvatel, získá představu, jak vypadal obytný dům či jak bylo organizo-

váno a jak probíhalo budování hrodek panovníků a dalších vysoce postavených osob. V neposlední řadě se seznámí s postupy užívanými při mumifikaci a také s pohřebními a posmrtnými rituály. Všechny tyto znalosti vycházejí z poznatků archeologického výzkumu a studia dochovaných písemných památek, které dokládají, že právě hrobkám, ať pyramidám, nebo hloubeným ve skále, byl příkládán v době jejich vzniku značný význam, což dokumentují zprávy o výsadním společenském postavení řemeslníků, kteří na jejich stavbě pracovali.

Autor do svého výkladu zařadil rovněž popis způsobu zaznamenávání písemností. Přibližuje čtenářům jednotlivé druhy psacího materiálu, především papyrus a jeho výrobu, psací náčiní a jeho použití a připojuje též pojednání o vývoji egyptského písma. S tím úzce souvisí povaha písemných záznamů. Ve starověkém Egyptě nenacházíme pou-

ze texty povahy administrativní a hospodářské, ale již v období Staré říše zde vznikala literární díla. Můžeme se tak seznámit s charakteristikou tehdejší krásné literatury i se způsobem ukládání jejích záznamů a vznikem prvních knihoven.

Výklad věnovaný následující době řecké, římské a byzantské je zaměřen především na politický vývoj, podobně jako období od dobytí Egypta arabskými vojsky v roce 640 do současnosti. Přestože období islámských dějin je zpracováno poměrně stručně, autor upozorňuje na ojedinělý jev v dějinách muslimského Egypta, ženu – panovnici Šadžarat ad-Durr, z dynastie Ajjúbovců, jejíž vláda spadá do poloviny 13. století. Kulturní památky islámského období, tj. mešity, paláce s bohatou dekora-

tivní výzdobou i řada literárních památek, které v této době vznikaly, jsou zmíněny pouze sporadicky.

Bez zajímavosti nejsou ani informace týkající se dlouhého vývoje česko-egyptských vztahů a především podílu českých odborníků na egyptologických výzkumech, které probíhají s úspěchem již po desítky let a jež navazují na světový význam zakladatelů české egyptologie Františka Lexy a Zbyňka Žáby.

Kniha Břetislava Vachaly je vzácným příkladem toho, že výklad historie nemusí být pouze v podobě suchopárné příručky pro úzce zaměřené historiky, ale může být přitažlivý i pro širokou čtenářskou veřejnost.

Naděžda Obadalová, SČA

Moderní libyjské povídky

V nejbližší době vydá nakladatelství Dár Ibn Rušd ve spolupráci se Společností česko-arabskou knížku **Jaromíra Hajského „Svátek na zemi – moderní libyjské povídky“**, která byla prezentována autorským čtením na mezinárodním veletrhu Svět knihy dne 26. 4. 2003. Obsahuje vždy čtyři dílka čtyř významných autorů, kteří se proslavili nejen ve vlastní zemi, ale také na arabské, ba i světové úrovni:

- *Abdalla al-Gweiri* (1930–1994) – zakladatel moderní libyjské povídky, jeho povídka byla otištěna v Bulletinu.

- *Alí Mustafa al-Misráti* (1926) byl představen v Náprstkově muzeu roku 2001 při příležitosti svých kulatin.

- *Ahmad Ibrahim al-Fakih* (1940) byl svým českým čtenářům představen, rovněž v Náprstkově muzeu, již v roce 1996 svými povídkami (Hvězdy se ztratily, tak kde jsi).

- *Ibrahim al-Kauni* – první libyjský autor, který dosáhl světové proslulosti (přeložen do 25 jazyků), byl představen v r. 1995 v Kulturním domě Průhon překladem románu *Krvácení kamene*.

Čtenářům lze popřát jen dobré počtení.

-red-

**Společnost česko - arabská
Národní muzeum - Náprstkovo muzeum
asijských, afrických a amerických kultur**

Vás srdečně zvou na

DNY ORIENTU

které proběhnou ve dnech

6. 6. - 8. 6. 2003 od 10 - 17 hod.

v prostorách muzea

- slavnostní zahájení 7. 6. 2003 v 11,00 hod. v zahradě muzea
za přítomnosti členů dipl. sborů arab. států

- vystoupení profesionální divadelní skupiny orientálního
a břišního tance - JAMRA a známé hud. skupiny ZERJAB

- 14 00 hod. v přednáškovém sále muzea bude přednáška
doc. B. Vachaly „České archeologické výzkumy v Egyptě“,
poslední výzkumy z roku 2002 (doplněno diapoziivy)

- 16 30 hod. přednáška V. Černého, PhDr.

„Lidé z pohoří Mandara“, sev. Kamerun

(doplněno diapoziivy a filmem - „Pohřební rituály kmene Fali“)

v zahradě muzea

PRODEJNÍ TRH DÁRKOVÉHO ZBOŽÍ

Z

**EGYPTA, LIBYE, TUNISU, TURECKA, SYRIE,
MAROKA, KAMERUNU, NIGÉRIE,**

THAJSKA, PERU

**doplněný prodejem koření,
čajů a občerstvením ze Sýrie**

Společnost přátel Afriky v Olomouci

Pravidelná neformální setkání členů a sympatizantů každé druhé úterý v měsíci
v prostorách Vzdělávacího centra pro veřejnou správu ČR,
Dolní náměstí č. 7, Olomouc (2. patro – nad Galeríí G)

úterý 10. června 2003

Lovecká safari v Africe

Jiří Zlámal

V červnu, tradičním měsíci myslivosti, bude člen olomoucké Společnosti přátel Afriky Jiří Zlámal hovořit o loveckých sa-

fari v africké přírodě a o náročnosti podobných loveckých podniků. Své vyprávění doplní zajímavými videopasážemi, ve kterých – mimo jiné – nahlédneme také na výstavu loveckých trofejí, kde si prohlédneme exotický trofejový stánek Jihoafrické republiky.

Společnost česko-arabská a Muzeum Vyškov

Vás zvou na výstavu

Prof. Alois Musil

výstava ke 135. výročí narození

Slavnostní zahájení se koná

ve čtvrtek 12. června 2003

ve 14.00 hod. v Muzeu ve Vyškově

Společnost česko-arabská a Regionální muzeum Mikulov

Vás zvou na výstavu obrazů

Vladimíra Pechara

s egyptskou tematikou

Vernisáž se uskuteční

v pátek 29. srpna 2003

v 16.00 hod. na zámku Mikulov

Bulletin Společnosti přátel Afriky a Společnosti česko-arabské

č. 2 – květen 2003, 11. ročník. Uzávěrka tohoto čísla byla 30. 4. 2003

Bulletin je vydáván za přispění
Odboru kulturních a krajaňských vztahů Ministerstva zahraničních věcí ČR.

Redakční rada: PhDr. JAROSLAV BUREŠ, CSc., Ak. sochař JIŘÍ ČERNOCH,
doc. PhDr. EDUARD GOMBÁR, CSc., Mgr. MIROSLAV HOUSKA,
PhDr. JOSEF POLÁČEK, CSc., doc. Ing. DANA ŠTEMBERGOVÁ, CSc.,
PhDr. MARCELA PALÍŠKOVÁ

Návrh obálky: VLADIMÍR PECHAR
Uspořádala: Ing. MARIE HRUŠKOVÁ
Výroba: ESKIRA

Kontaktní adresa: **Jerevanská 7, 100 00 Praha 10, tel. 604 378 949**

Společnost přátel Afriky – *webová stránka:* **spa.afrikaonline.cz**

– *e-mail:* **spa@afrikaonline.cz**

Společnost česko-arabská – *webová stránka:* **czech-arab.org**

– *e-mail:* **info@czech-arab.org**